

בקי צור

ללמוד להבין לזכור

מסכת פסחים – ט"ו-כ"א

ענייני המסכת מבוארים בלשון שווה לכל נפש. המילים המודגשות הן תמצית העניינים, וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כהכנה מהירה לפני הלימוד וכחזרה מהירה ובהירה לאחר הלימוד.

קישור לרכישת ספרי המחבר

באתר אמזון בסוף הקובץ הזה

אנא עזרו לנו ותרמו בעין יפה

להמשך הפצת ה"בקי צור"

לתרומה

דף טו

חבית של תרומה שנפל בה ספק טומאה

תרומה טהורה נאכלת לכהנים, ויש להיזהר לשמור אותה בטהרתה, להניח אותה מכוסה, ובמקום מוצנע, שלא תיטמא, שנאמר "וְאֶנִּי הִנֵּה נֹתְתִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוֹמַתִּי", ללמד שיש לשמור את התרומה.

ותרומה טמאה, נשרפת, אלא שמותרים הכהנים ליהנות ממנה דרך כילויה, כגון להדליק נר בשמן של תרומה טמאה, ולזלף יין תרומה טמאה.

ותרומה שיש בה ספק טומאה, כגון יין של תרומה, שספק אם ניטמא, הכהנים אינם יכולים לשתותו, שמא ניטמא, ותרומה טמאה אסורה באכילה. וכמו כן, אינם יכולים להנות ממנו דרך כילויו, כגון לזלפו, שמא לא ניטמא, ואסור לכלות תרומה טהורה, אלא לאוכלה בלבד. ונחלקו חכמים מה דינו לעניין שמירתו בטהרה.

א. לדעת רבי אליעזר, אף על פי שאי אפשר לשתות את היין הזה, שהוא ספק טמא, יש להיזהר לשומרו שלא יטמא בוודאי, ולכן, אם היה מונח במקום גלוי, יניחנו במקום מוצנע, ואם היה מגולה, יכסנו.

ב. לדעת רבי יהושע, מאחר שעתה מחמת הספק אין היין ראוי לכלום, וכשיטמא בוודאי יהיה ראוי לכל הפחות לזילוף, אין לשמור עליו שלא יטמא, ומותר להניחו במקום שיטמא מהרה, כגון אם היה מונח במקום מוצנע, יניחנו במקום גלוי, ואם היה מכוסה, יגלנו.

ובדף כ' מבואר, שכן העמיד רבי יוסי את דברי רבי יהושע, שרק להניחה שתיטמא מעצמה מותר, אבל אסור לטמאה בידים. ולדעת רבי שמעון, רבי יהושע מתיר לטמאה אף בידים, כי טומאה תלויה אינו מוזהר כלל על שמירתה.

ג. ולדעת רבן גמליאל, אינו מוזהר עליו לעשות בו מעשה לשומרו בטהרה, ואינו מותר להניחו במקום שיטמא מהרה, אלא יניחנו כמות שהוא, אם היה מכוסה במקום מוצנע, ישאירנו שם, ואם היה מגולה במקום גלוי, ישאירנו שם.

מתחילה אמרו, שהסיבה שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בדין זה, כי רבי אליעזר דורש בכל מקום את הכתוב כפי שהוא נקרא]יש אם למקרא], ומאחר שהציווי על שמירת התרומה, נקרא בלשון רבים, "מִשְׁמֶרֶת תְּרוֹמַתִּי", יש ללמוד, שיש שתי תרומות הטעונות שמירה, האחת היא תרומה טהורה, והשניה היא תרומה ספק טהורה ספק טמאה. ורבי יהושע דורש בכל מקום את הכתוב כפי שהוא נכתב]יש אם למסורת], ומאחר שהכתוב הזה נכתב בלשון יחיד, "מִשְׁמֶרֶת תְּרוֹמַתִּי", יש ללמוד, שלא נצטוו לשמור אלא תרומה אחת, היא תרומה טהורה.

ודחו ביאור זה כי מבואר במקום אחר שגם לדעת רבי אליעזר יש אם למסורת.

ולמסקנה אמרו, שלדברי הכל, הכתוב "מִשְׁמֶרֶת תְּרוֹמַתִּי" מלמד, שיש לשמור רק תרומה הראויה לך. ולפיכך דעת רבי יהושע, שכל שאינה ראויה, אף שהסיבה לכך היא מחמת ספק טומאה, שוב אינה טעונה שמירה. ולדעת רבי אליעזר, מאחר שיתכן שייודע הדבר שלא ניטמא ותהא ראויה, יש לשומרה, ורק כשבוודאי לא תהא ראויה יותר שוב אין חיוב לשומרה.

חבית של תרומה שנשברה בגת

העליונה ותחתונה חולין טמאין

כבר נתבאר שתרומה טהורה מותרת באכילה רק לכהנים, ותרומה טמאה אסורה באכילה לכל אדם.

והחולין, בין כשהם טהורים, ובין כשהם טמאים, מותרים באכילה לכל אדם.

ומי שאינו נזהר לאכול חולין בטהרה, אוכל מהם תמיד גם שהם טמאים, וגם מי שנזהר לאכול חולין בטהרה, בשעה שהוא עצמו טמא על כרחו אוכל גם הוא חולין טמאים.

וכשהיה יין של תרומה טהורה בחבית המונחת במקום גבוה, ותחתיה יין של חולין טמאים, ונשברה החבית העליונה, ויין שבתוכה יורד לתוך החולין הטמאים, התערובת הזו של התרומה והחולין נידונית כתרומה.

שאין התרומה בטילה בחולין, אלא באחד ומאה, אבל בפחות מכך הכל מדומע, ונידון כתרומה, להיות מותר לכהנים בלבד.

ומאחר שהחולין היו טמאים, כל התערובת טמאה, ומאחר שהיא נידונית כתרומה, כל היין נידון כיון של תרומה טמאה ונאסר לכל אדם

בשתייה.

ואם יש בידו כלים טהורים לקבל בהם את התרומה הטהורה קודם שתתערב בחולין הטמאים, חייבים לעשות כן, כי מצווים אנו לשמור על התרומה שלא תטמא.

ואפילו אם לא יספיקו להציל את כל התרומה מלהיטמא, כי אפילו אם ימהרו, ויביאו כלים טהורים, יספיקו להציל מהתרומה רביעית בלבד שלא תיטמא, ושאר התרומה תתערב בחולין הטמאים, מחויבים להציל את אותה רביעית של תרומה, שלא תיטמא, ואין להם היתר להימנע מכך, בשביל להציל את החולין באופן המבואר להלן.

ונחלקו חכמים, מה הדין כשאין אפשרות להציל מהתרומה אפילו רביעית, כי אין להם כלים טהורים לקבל אותה, ועל כרחם תרד התרומה הטהורה לתוך החולין הטמאים ותיטמא מהם.

לדעת רבי יהושע, מאחר שבין כך ובין כך תרומה זו עומדת להיטמא, שוב אינך מוזהר עליה שלא לטמאותה, ולכן מותר לקבלה אפילו בכלים טמאים, שבכך מטמאים אותה בידיים מהכלים הטמאים, ומצילים את החולין הטמאים שתחתיה שלא תתערב בהם, ולא יאסרו לכל כתרומה טמאה.

ולדעת רבי אליעזר, אף על פי שהתרומה עומדת להיטמא, מוזהר אתה שלא לטמאותה בידיים, ולכן אין לקבלה בכלים טמאים, להציל את החולין, אלא תרד התרומה, ותתערב בחולין הטמאים.

לשרוף בערב הפסח תרומה טהורה

של חמץ עם תרומה טמאה של חמץ

רבי מאיר ורבי יוסי נחלקו, האם מותר לשרוף בערב הפסח תרומה טהורה של חמץ עם תרומה טמאה של חמץ.

לדעת רבי מאיר הדבר מותר, ואף על פי שבכך התרומה הטהורה נטמאת מהטמאה, כי מאחר שבין כך היא עומדת לשריפה, אין צורך להישמר בה שלא תטמא.

ולדעת רבי יוסי הדבר אסור, כי גם תרומה טהורה העומדת להישרף, היא בכלל אזהרת התורה, לשמור את התרומה בטהרתה, שלא תטמא.

ונאמרו בגמרא שני אופנים לביאור מחלוקתם, ולהלן יתבארו בעזה"י שני האופנים הללו, והראיות שהביאו לדבריהם לפי שני האופנים הללו.

ביאור א. כדברי ריש לקיש משום בר קפרא.

ורב נחמן אמר רבה בר אבוה.

מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי, היא בין בזמן שהחמץ אסור מדברי חכמים, כלומר בשעה ששית, ובין בזמן שהחמץ כבר אסור מהתורה, כלומר משעה שביעית ואילך.

לדעת רבי מאיר, משהגיעה שעה ששית, מאחר שכבר נאסרה התרומה של החמץ בהנאה, ולא יהיה לה שום היתר עד שתיאסר אף מהתורה בשעה שביעית, לפיכך כבר מעכשיו אין מוזהרים על שמירתה בטהרה, ולכן מותר לשורפה עם חמץ טמא, ולא אכפת לנו שנטמאת ממנו.

ודין זה למד רבי מאיר מדברי רבי יהושע הנזכרים לעיל, שכשנשברה חבית של יין של תרומה, והיין של התרומה עומד להיטמא בחולין שתחתיו, ואין שום דרך להצילו, שוב אין מוזהרים על שמירתו, ומותר לטמאו אף בידיים.

ואף שרבי אליעזר חולק על רבי יהושע בדין זה, מכל מקום הלכה כדברי רבי יהושע בטהרות, שהרי נידו את רבי אליעזר, ונמנו שלא תהא הלכה כמותו, משום מעשה תנורו של עכנאי המבואר במסכת בבא מציעא.

ולדעת רבי יוסי, אין ללמוד מדברי רבי יהושע, שיהא מותר לשרוף תרומה טהורה עם תרומה טמאה בערב הפסח.

שכן אפשר שלא התיר רבי יהושע לטמא תרומה טהורה העומדת להיטמא, אלא כשעל ידי מעשה זה מציל עצמו מהפסד ממון.

כגון באופן המבואר לעיל, שהתרומה עומדת להתערב בחולין טמאים, ואם תתערב בהם הכל נאסר כדין תרומה טמאה, ומשום הפסד מרובה של החולין הטמאים, התירו לטמא את התרומה, שבין כך עומדת להיטמא.

אבל כשאין בדבר הפסד מרובה, לא התיר רבי יהושע לטמא תרומה טהורה, אף על פי שהיא עומדת להיטמא.

ולעניין שריפת חמץ בפסח, אין הפסד מרובה אם ישרפו כל אחת לעצמה, אלא הפסד מועט, שצריך להוסיף עצים לשרוף כל אחת בפני עצמה. ולכן לא התירו לשרוף אותן יחד, שבכך מטמא את התרומה הטהורה.

ואפילו לאחר שנאסר החמץ מהתורה, אין לטמא אותו, אלא שורף את הטהורה לעצמה, ואת הטמאה לעצמה.

אמנם מלשון המשנה מבואר, שלדעת רבי יוסי, אף שאין ללמוד מדברי רבי יהושע שיהא מותר לשרוף תרומה טמאה עם טהורה, מכל מקום תרומה תלויה [=ספק טמאה ספק טהורה], מותר לשרוף עם הטמאה. ורבי אליעזר חולק ואוסר גם

ולפי הביאור הזה, מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי היא, אם יש ללמוד מדברי רבי יהושע, שמותר לשרוף תרומה טמאה עם טהורה, או לא.

אבל מדברי רבי חנינא ורבי עקיבא במשנתנו, ודאי אין ללמוד שיהא מותר לשרוף תרומה טהורה עם טמאה.

שכן לפי הביאור הזה, כשהתיר רבי חנינא לשרוף קדשים שהם שלישי לטומאה עם קדשים שהם ראשון לטומאה, התיר זאת רק כשהקדשים שהם שלישי לטומאה, הם שלישי לטומאה מהתורה, שאותם בלבד מותר לטמא להיות שני לטומאה.

אבל כשהיו שלישי לטומאה מדברי חכמים בלבד, ומהתורה טהורים הם, לא התיר לשורפם עם קדשים שהם ראשון לטומאה, שטהור מהתורה, אף על פי שהוא טמא מדברי חכמים, לא התירו לטמאו.

וכן כשהתיר רבי עקיבא להדליק שמן של תרומה שהוא שלישי לטומאה, בנר שהוא אב הטומאה, התיר זאת רק כשהשמן שלישי לטומאה מהתורה, שאותו בלבד מותר לטמא להיות ראשון לטומאה.

אבל כשהיה השמן שלישי לטומאה מדברי חכמים בלבד, ומהתורה הוא טהור, לא התיר להדליקו בנר שהוא אב הטומאה, שטהור מהתורה, אף על פי שהוא טמא מדברי חכמים, לא התירו לטמאו.

ואם כן, תרומה טהורה בשעה ששית של ערב פסח, אף על פי שהיא אסורה מדברי חכמים, מאחר שמהתורה היא טהורה, אסור לטמא אותה.

וכמו כן, תרומה תלויה בשעה ששית של ערב פסח, אף על פי שהיא אסורה מדברי חכמים, מאחר שהיא ספק ויתכן שיתברר שהיא טהורה, אסור לטמא אותה.

ביאור ב. כדברי רבי אסי אמר רבי יוחנן. [כפי שביאר רבי ירמיה].

לדברי הכל, בשעה שביעית, שכבר נאסר החמץ מהתורה, ודינו לשריפה, הכל מודים שאין צריך לשמור תרומת חמץ טהורה בטהרה, ומותר לטמאותה, כי בין כך ובין כך דינה לשריפה, ולכן מותר לשורפה יחד עם תרומה טמאה.

וכמו כן לדברי הכל, בשעה חמישית, שעוד לא נאסר החמץ כלל, והוא מותר באכילה, הכל מודים שיש לשמור תרומת חמץ טהורה בטהרה, ואסור לטמאותה, לשורפה יחד עם תרומה טמאה.

ומחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי היא בשעה ששית, שאז החמץ מותר מהתורה ואסור מדברי חכמים.

לדעת רבי מאיר, בשעה ששית, אף על פי שאיסורו של החמץ מדברי חכמים בלבד, מכל מקום, מאחר שמדברי חכמים הוא אסור בהנאה, ודינו לשריפה, שוב אין מוזהרים לשמור תרומת חמץ בטהרה, ולכן מותר לשורפה יחד עם תרומת חמץ טמאה.

ודין זה למד רבי מאיר מדברי רבי חנינא סגן הכהנים הנזכרים לעיל, שכן לפי הביאור הזה, בשר קדשים שלישי לטומאה שדיבר בו רבי חנינא, שמותר לעשותו שני לטומאה, הוא בשר קדשים שנטמא ממשקים שהם שני לטומאה שהם נגעו בכלי שנגע בשרץ.

ולדעת רבי מאיר, מדין תורה משקים אינם מטמאים אחרים, ואם כן, בשר קדשים שלישי זה, מדין תורה הוא טהור לגמרי, ורק מדברי חכמים הוא שלישי לטומאה.

ומבואר שמותר לטמאותו בבשר קדשים שהוא ראשון לטומאה, שבכך יהיה השלישי הזה, שני לטומאה מהתורה, כדעת האומרים, שבקדשים אוכל מטמא אוכל מהתורה, ולכן הבשר שהוא ראשון, מטמא את הבשר שהוא שלישי, ועושה אותו שני.

ואם כן מבואר מדברי רבי חנינא, שדבר שמדין תורה הוא טהור גמור, ואינו טמא אלא מדברי חכמים, די בכך כדי להתיר לטמא אותו טומאה גמורה מהתורה.

וכמו כן חמץ בשעה ששית, שמדין תורה הוא מותר לגמרי, ואינו אסור אלא מדברי חכמים, די בכך כדי להתיר לטמא אותו טומאה גמורה מהתורה, ולשורפו עם חמץ טמא.

ולדעת רבי יוסי, אין ללמוד מדברי רבי חנינא, שיהא מותר לשרוף תרומה טהורה עם תרומה טמאה בערב הפסח.

כי לדעת רבי יוסי, מדין תורה, משקים מטמאים אחרים, ואם כן, בשר קדשים שלישי לטומאה, שנטמא ממשקים, מדין תורה הוא שלישי לטומאה, ואם כן מתוך כך שמותר לשורפו עם בשר קדשים ראשון לטומאה, ולעשותו שני לטומאה, אין ללמוד אלא, שדבר שהוא טמא מהתורה טומאה קלה, מותר לטמאותו טומאה חמורה מהתורה.

אבל דבר שהוא טמא רק מדברי חכמים, אסור לטמאותו טומאה גמורה מהתורה.

וכמו כן חמץ בשעה ששית, שמדין תורה הוא מותר לגמרי, ואינו אסור אלא מדברי חכמים,

אסור לטמאו טומאה גמורה מהתורה, ולכן אין

לשורפו עם חמץ טמא.

והוסיף רבי יוסי ואמר, שלא רק מדברי רבי חנינא אין ללמוד היתר לשרוף תרומה טהורה עם טמאה בשעה ששית, אלא אף מדברי רבי יהושע אין ללמוד זאת.

שכן אף שהתיר רבי יהושע לטמא תרומה טהורה העומדת להיטמא כפי שנתבאר לעיל, לא התיר זאת אלא להציל את החולין הטמאים מהפסד ממון מרובה, שמציל הוא את כל החולין שלא יאסרו.

אבל בשריפת התרומה הטהורה עם הטמאה אין הצלה מהפסד מרובה, אלא מהפסד מועט, שיצטרך לשרוף כל תרומה בפני עצמה בעצים אחרים.

וכל זה בתרומה שהיא טהורה בוודאי, אבל תרומה שהיא ספק טמאה ספק טהורה, ניתן ללמוד מדברי רבי יהושע שיהא מותר לשורפה עם הטמאה, שכן רבי יהושע מקל בשמירת תרומה שהיא ספק טמאה ספק טהורה, כפי שנתבאר לעיל בתחילת דף זה.

שריפת פיגול ונותר עם טמא

העושה אחת מעבודות הקרבן, שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה, במחשבה לאכול את בשרו או לזרוק את דמו על המזבח לאחר הזמן הראוי לכך, פיגל את הקרבן, ובשרו טעון שריפה.

ובשר קרבן שקרב בהכשר, אבל בסוף לא אכלו אותו בתוך הזמן הראוי לכך, נעשה נותר, וגם הוא טעון שריפה.

וכמו כן בשר קדשים שקרב בהכשר, ונטמא אחר כך, נפסל, וטעון שריפה.

ונחלקו חכמים, האם מותר לשרוף את כל אלו יחד.

לדעת בית שמאי, אסור לשרוף את הפיגול והנותר יחד עם הטמא, כי יטמאו ממנו, ואסור לטמא קדשים, אף על פי שהם פסולים ועומדים לשריפה.

ולדעת בית הלל, מותר לשרוף את הפיגול והנותר יחד עם הטמא, אף על פי שיטמאו ממנו, כי מאחר שהם פסולים מהתורה, ועומדים לשריפה, אין איסור לטמאותם.

- ומתחילה רצו להביא ראיה מדברי בית הלל, שדבר האסור מהתורה, כחמץ בשעה שביעית, מותר לטמאותו.

ואם כן לא נחלק רבי יוסי עם רבי עקיבא אלא בשעה ששית, שהחמץ אסור מדברי חכמים, אבל בשעה שביעית, שהוא אסור מהתורה, הכל מודים שמותר לטמאותו, כפי שביאר רבי יוחנן.

- ודחו זאת ואמרו, שיתכן שהסיבה שהתירו בית הלל לשרוף את הפיגול והנותר עם הטמא, אינה משום שהם אסורים מהתורה, אלא משום שיש עליהם שם טומאה, שכן חכמים גזרו עליהם שיטמאו את הידים, מטעמים שיתבארו בעזה"י בסוף המסכת.

אבל חמץ של תרומה טהורה בערב הפסח, אין עליו שם טומאה כלל, ולכן אף על פי שהוא אסור מהתורה, אין היתר לטמאותו. וכך יתיישבו דברי רבי יוסי כפי שביאר ריש לקיש.

שריפת פת תרומה טהורה שעטיפשה עם טמאה

פת שהיתה ראויה למאכל אדם, ובכך היתה נידונית כשאר אוכלים, שיש בהם טומאת אוכלים, מעתה, אף על פי שעטיפשה, ונפסלה מאכילת אדם, עדיין היא מטמאה טומאת אוכלים, עד שתיפסל מאכילת כלב.

ומכל מקום, אף על פי שהיא ראויה לקבל טומאה, מאחר שאינה ראויה לאכילה, אם של תרומה היא מודה בה רבי יוסי שאין מוזהרים שלא לטמאותה, ולכן מותר לשורפה עם טמאה בערב פסח.

- ומתחילה רצו להוכיח מכאן, שלדעת רבי יוסי, כן הדין בשעה שביעית של ערב פסח, שהתרומה בשעה זו אינה בת אכילה, ולכן יהיה מותר לשורפה עם הטמאה. כפי שביאר רבי יוחנן.

- ודחו זאת ואמרו, שפת שעטיפשה אינה דומה לפת בשעה שביעית, שכן פת שעטיפשה אינה בת אכילה מחמת עצמה, שהיא כעפר בעלמא, ולכן אין איסור לטמאותה, אבל פת בשעה שביעית, היא בת אכילה מחמת עצמה, אלא שיש בה איסור חמץ, ודבר זה אינה מבטלה שיהא מותר לטמאותה.

דף טז

משקים שנגעו בדבר טמא

א. דעת רבי מאיר.

מדין תורה, משקים טהורים שנגעו בדבר טמא, מקבלים ממנו טומאה, ונעשים טמאים.

שנאמר, "וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא" (ויקרא י"א ל"ד), הרי שהמשקה נעשה טמא.

ומאחר שטומאת עצמם של משקים היא מהתורה, כשיש ספק אם נטמאו או לא, כגון שפשט טמא רגלו בין משקים טהורים, וספק הוא אם

נגע בהם או לא, והיה הספק ברשות היחיד, מספק

מחמירים, ודנים את המשקה טמא.

אבל משקים טמאים שנגעו בדבר מאכל טהור, מדין תורה **אינם חוזרים ומטמאים** אותו, **ורק חכמים** הם שגזרו על כך שמשקים שנטמאו **חוזרים ומטמאים** את הנוגע בהם.

ומאחר שמשקים מטמאים אחרים רק מדברי חכמים, כשיש ספק אם נטמאו או לא, כגון שהיה בידו מקל ובראשו משקים טמאים וזרקו לבין הכרות, וספק הוא אם נגע בהם או לא, מספק מקילים, ודנים את הכרות כטהורים.

ג. דעת רבי יהודה.

כשם שמדין תורה, משקים טהורים הנוגעים בדבר טמא, **מקבלים ממנו טומאה**, ונעשים טמאים. **כך מדין תורה, משקים שנטמאו**, הנוגעים בדבר טהור, **חוזרים ומטמאים** אותו, ואין חילוק בדבר, **בין שנגעו המשקים באוכלים, ובין שנגעו המשקים בכלים**, המשקים הטמאים מטמאים אותם.

שנאמר, "וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא", ויש לדרוש את הכתוב "יִטְמָא" כאילו נאמר "יִטְמָא", ללמד, שהמשקה, לא רק טמא בעצמו, אלא אף מטמא אחרים.

ומתוך כך שנסמך הכתוב "יִטְמָא" לכתוב "כְּלִי", משמע שגם את הכלי המשקה מטמא, כלומר, "וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא" את הכלי הזה.

ומאחר שמשקים מטמאים אוכלים וכלים מהתורה, כשיש ספק אם נטמאו הכלים ואוכלים במשקה או לא, והיה הספק ברשות היחיד, מספק מחמירים, ודנים אותם לטמאים.

ובדף י"ז יתבאר בעזה"י, שחזר בו רבי יהודה, והודה לדברי רבי מאיר, או לדברי רבי יוסי ורבי שמעון.

ד. דעת רבי יוסי ורבי שמעון.

אמנם **מדין תורה, משקים** טהורים הנוגעים בדבר טמא, **מקבלים ממנו טומאה**, ונעשים טמאים. **וכמו כן מדין תורה, משקים שנטמאו**, הנוגעים באוכלים טהורים, **חוזרים ומטמאים את האוכלים**, אבל כשנוגעים בכלים טהורים **אינם מטמאים את הכלים**.

כי הכתוב "וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא", שיש לדורשו "יִטְמָא", ללמד שמשקים מטמאים אחרים, מדבר רק במשקים המטמאים אוכלים, ולא במשקים המטמאים כלים, כפי שיתבאר בעזה"י בדף י"ח, ואין משקים מטמאים כלים **אלא מדברי חכמים**.

ומאחר שמשקים מטמאים אוכלים מהתורה, כשיש ספק אם נטמאו אוכלים במשקה או לא, והיה הספק ברשות היחיד, מספק מחמירים, ודנים אותם לטמאים.

ומאחר שמשקים מטמאים כלים רק מדברי חכמים, כשיש ספק אם נטמאו כלים במשקה או לא, מספק מקילים, ודנים אותם לטהורים.

ובדף י"ח יתבאר בעזה"י, שדברי רבי יוסי אלו אינם כדעת עצמו, כי באמת דעתו כדעת רבי מאיר, שמדין תורה משקים שנטמאו אינם חוזרים ומטמאים, וכל דבריו כאן הם לפי סברת רבי עקיבא.

ה. דעת רבי יוסי בן יועזר איש צרידה.

- לדברי רב ושמואל, אחת מהעדויות שהעיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה, שמשקים של בית המטבחים שבעזרה, כגון הדם והמים, טהורים [=דכן] הם.

שכן, בכל מקום אינם טמאים מדין תורה אלא מדברי חכמים בלבד, ובבית המטבחים שבעזרה, לא גזרו עליהם משום הפסד קדשים.

ואף שלדברי שניהם, עדותו של רבי יוסי בן יועזר היתה על משקים של בית המטבחים שבעזרה, מכל מקום נחלקו מה העיד עליהם.

לדברי רב, רבי יוסי בן יועזר העיד עליהם שהם טהורים לגמרי [=דכן ממש]. שכן לדעתו, **מדין תורה אין משקים מקבלים טומאה כלל, וכל טומאת משקים, אף לעצמם, מדברי חכמים היא, ובעזרה לא גזרו.**

ולדברי שמואל, רבי יוסי בן יועזר העיד עליהם, שהם טהורים [=דכן] מלטמא אחרים. שכן לדעתו **מדין תורה משקים מקבלים טומאה, ורק את אחרים אינם מטמאים מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד.** וטומאה זו לבדה, כלומר לטמא אחרים, לא גזרו חכמים בעזרה, אבל טומאת עצמם שהיא מהתורה, טמאים הם גם בעזרה.

- **ובדף י"ז מבואר, שלדברי לוי**, העדות שהעיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה, היתה על המשקים של המזבח, כגון היין והשמן, שהם משקים הקרבים למזבח, יין לנסכים ושמן למנחות. ומבואר שם שלדברי לוי, רבי יוסי בן יועזר העיד עליהם, שהם טהורים [=דכן] מלטמא אחרים, כדברי שמואל.

שכן לדעתו **מדין תורה משקים מקבלים טומאה, ורק את אחרים אינם מטמאים מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד**, וטומאה זו לבדה, כלומר לטמא אחרים, לא גזרו חכמים בעזרה, אבל טומאת עצמם שהיא מהתורה, טמאים הם גם בעזרה.

- **ובדף י"ז מבואר, שלדברי לוי**, העדות שהעיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה, היתה על המשקים של המזבח, כגון היין והשמן, שהם משקים הקרבים למזבח, יין לנסכים ושמן למנחות. ומבואר שם שלדברי לוי, רבי יוסי בן יועזר העיד עליהם, שהם טהורים [=דכן] מלטמא אחרים, כדברי שמואל.

שכן לדעתו **מדין תורה משקים מקבלים טומאה, ורק את אחרים אינם מטמאים מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד**, וטומאה זו לבדה, כלומר לטמא אחרים, לא גזרו חכמים בעזרה, אבל טומאת עצמם שהיא מהתורה, טמאים הם גם בעזרה.

ב. דעת רבי אלעזר.

נתבאר, שלדעת רבי מאיר, מדין תורה, משקים

מקבלים טומאה, אבל אינם חוזרים ומטמאים אלא מדברי חכמים. ומבואר בברייתא שכן היה רבי אלעזר אומר כדבריו, ואם כן דעת רבי אלעזר כדעת רבי מאיר, שמדין תורה, משקים מקבלים טומאה, אבל אינם חוזרים ומטמאים אלא מדברי חכמים.

- ולדברי שמואל, כן יש להבין ברייתא נוספת, בה אמר רבי אלעזר, שאין למשקים טומאה כלל, והביא ראיה לכך, מעדותו של רבי יוסי בן יועזר איש צרידה.

שכן לדברי שמואל, מעדותו של רבי יוסי בן יועזר יש ללמוד, שמשקים אינם מטמאים אחרים, אבל טומאת עצמם יש להם מהתורה, והרי זה כדעת רבי מאיר.

ומה שאמר רבי אלעזר באותה ברייתא שאין למשקים טומאה כלל כוונתו לטמא אחרים.

- ולדברי רב, מתוך אותה ברייתא משמע, שלדעת רבי אלעזר משקים אין בהם טומאה כלל.

שכן לדברי רב, עדותו של רבי יוסי בן יועזר נאמרה על טומאת עצמם, ומתוך כך שהביא מהם רבי אלעזר ראיה לדבריו, דעת רבי אלעזר, שמהתורה אין למשקים טומאה כלל, אף לא לעצמם.

ואם כן, דברי רבי אלעזר סותרים זה את זה, שבברייתא אחת אמרו שדעתו כדעת רבי מאיר, שטומאת עצמם יש להם מהתורה. ובברייתא אחת אמרו, שדעתו כדעת רבי יוסי בן יועזר, שמהתורה אין להם טומאה כלל.

איל קמצא דכן

עדות נוספת שהעיד עליה רבי יוסי בן יועזר איש צרידה ומובארת בסוגיתנו היא שאל קמצא כלומר חגב ששמו איל דכן הוא כלומר טהור וכשר לאכילה.

אם יש למשקים טומאת עצמם מטמאים הם קדשים

בעניין בשר קדשים נאמר, "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכֶל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַבֶּשֶׂר כֹּל טָהוֹר יֵאָכֵל בְּשָׂר" (ויקרא ז' י"ט), ומכאן, שבשר קדשים הנוגע בדבר הקרוי טמא, נטמא ממנו.

ומכאן הקשו על דברי שמואל, שאמר, שמהתורה משקים יש להם טומאה, ואף על פי כן אינם מטמאים אחרים כלל, ואפילו לא קדשים.

שכן עדותו של רבי יוסי בן יועזר מדברת בקדשים, ולדברי שמואל מבואר מעדות זו, שהמשקים טמאים, ואינם מטמאים.

ומעתה, מאחר שהמשקים עצמם נקראים טמאים, כי הם בכלל הכתוב "וְכֹל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכֶל כְּלִי יִטְמָא", על כרחך קדשים הנוגעים בהם נטמאים מהם, כי הם בכלל הכתוב "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכֶל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל", ואם כן מבואר, שמדין תורה, משקים טמאים, מטמאים לכל הפחות קדשים.

"וְכֹל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכֶל כְּלִי יִטְמָא"

בעניין טומאת שרצים נאמר, "וְכֹל כְּלִי חָרָשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם [מהשרצים] אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבְּרוּ. מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא וְכֹל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכֶל כְּלִי יִטְמָא" (ויקרא י"א ל"ג-ל"ד).

ולכאורה משמעות הכתוב היא, שכשיפול שרץ לכלי חרס, הכלי טמא, ומעתה כל אשר בתוכו יטמא, בין אוכל [=מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל], ובין משקה [=וְכֹל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה], ומכאן, שלכל הפחות, אפילו אם אין לדרוש את הכתוב "יִטְמָא" כאילו נאמר "יִטְמָא", ללמד שטמאים אחרים, אבל טומאת עצמם יש להם, ואם כן, לכל הפחות משקים מקבלים טומאה.

ולדברי רב, רבי יוסי בן יועזר האומר, שאפילו משקים עצמם אינם מקבלים טומאה כלל, הכתוב מתבאר באופן אחר, שכולו מדבר באוכל המקבל טומאה, אלא שהאוכל מקבל טומאה, רק בתנאי שהוכשר לכך על ידי שנגע תחילה במשקה.

וכך הוא ביאור הכתוב, "... כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא ... מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל [כלומר האוכל שבכלי הטמא מקבל ממנו טומאה. וזאת בתנאי] אֲשֶׁר [תחילה] יָבֹא עָלָיו [על האוכל] מִיָּם [להכשירו] ... [או שיוכשר באופן הבא] וְכֹל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה ...".

כלומר האוכל מקבל טומאה, רק אם תחילה באו עליו מים או שאר משקים להכשירו.

והוצרכה תורה לפרש שני אופנים של הכשר טומאה במשקים, ולא די באחד מהם, כדי ללמד, שהמשקים מכשירים בין כשהם מחוברים, כגון מים שבנהרות ובמקוואות המים, אף על פי שלא גילה דעתו שצריך להם, ובין כשהם תלושים, כגון משקים שבכל כלי, אף על פי שאינם במקומם.

"אֵךְ מַעֲיָן וּבֹר מְקוֹה מִיָּם יִהְיֶה טָהוֹר"

נאמר, "אֵךְ מֵעֵן וּבֹר מְקֹה מִים יְהִי טְהוֹר וְנִגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא" (ויקרא י"א ל"ו). **ולכאורה משמעות הכתוב היא, שמשום שהמים מחוברים במקום נביעתם וקויאתם, הרי הם טהורים, אבל כשנתלשו משם, מקבלים הם טומאה.** ואם כן, יש ללמוד מהכתוב הזה, שלכל הפחות טומאה עצמם יש למשקים.

ולדברי רב, רבי יוסי בן יועזר האומר, שאפילו משקים עצמם אינם מקבלים טומאה כלל, **הכתוב מתבאר באופן אחר, והוא, שטמא הנכנס למים אלו, "מֵעֵן וּבֹר מְקֹה מִים", "יְהִי טְהוֹר",** כי באלו מועילה הטבילה, **מה שאין כן מים שאובים, שאינם מטהרים.**

דם שאינו מכשיר

נתבאר, שהמשקים מכשירים את האוכל לקבל טומאה, בין כשהם תלושים, ובין כשהם מחוברים.

והמשקים שמכשירים את האוכל לקבל טומאה, הם שבעה: (א) יין. (ב) דבש. (ג) שמן. (ד) חלב. (ה) טל. (ו) דם. (ז) מים. וסימנם י"ד שח"ט ד"ם.

ומבואר בסוגיתנו, שלא כל דם נחשב משקה להכשיר את האוכל לקבל טומאה, ויש דמים שאינם מכשירים.

א. דם קדשים.

לדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, דם קדשים אינו מכשיר, כי נאמר בדם, "רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמִּים" (דברים י"ב ט"ז), ללמד שרק דם כדם חולין, שמותר לשופכו לארץ כמים, ואין מצווה לקבלו בכלי, דינו כמים, והוא מכשיר, אבל דם קדשים, שיש לקבלו בכלי לזרקו על המזבח, אינו נחשב כמים, ואינו מכשיר.

וזהו שאמר רבי יוסי ברבי חנינא על הדם, שהוא ממשקי בית מטבחיים שבעזרה, לא דיו שהוא טהור, כעדות רבי יוסי בן יועזר, אלא מעלה יתירה יש בו, שגם אינו מכשיר.

ב. דם התמצית.

דם התמצית הוא הדם המתמצה, שאין הנפש יוצאה בו, ובין בחולין ובין בקדשים נשפך הוא לארץ כמים, ואין מצווה לקבלו בכלי, כי אין מצווה לקבל בכלי, אלא את דם הנפש של הקדשים, שהוא הדם המכפר.

ואף על פי שדם זה נשפך לארץ כמים, אינו נחשב משקה להכשיר, כי נאמר, "רַק הַזֶּק לְבִלְתִּי אֶכֶל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר" (דברים י"ב כ"ג), ללמד, שאין קרוי דם, אלא דם שהנפש יוצאה בו, אבל דם שאין הנפש יוצאה, בו כגון דם התמצית אינו קרוי דם ואינו מכשיר.

ואם כן, אין דם נחשב משקה להכשיר את האוכל לקבל טומאה, אלא דם הנפש של חולין, שהוא קרוי דם, ונשפך לארץ כמים.

על מה הציץ מרצה

בעניין הציץ נאמר, "וְעֵשִׂיתָ צִיץ זָהָב טְהוֹר וּפְתִיחַתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַה'. וְשָׂמַתָּ אֹתוֹ עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל הַמִּצְבֵּיט אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּצְבֵּיט יְהִי. וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת עֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנֵי ה' (שמות כ"ח ל"ו-ל"ח), **ומכאן שהציץ מכשיר ומרצה קרבנות פסולים.**

ולא נתפרש בכתוב, מה הם אותם פסולים, שהציץ מכשיר אותם.

א. ואין לומר שהציץ מרצה ומכשיר קרבן שנפסל על ידי מחשבת פיגול, שחישב בשעת אחת מעבודות הקרבן [שחיטה. קבלה. הולכה. זריקה], שתהא אחת האכילות **מחוץ למקום הכשר לה,** כגון שחישב לזרוק את הדם חוץ לעזרה, או לאכול את בשרו חוץ לירושלים.

כי לעניין מחשבת פיגול נאמר, "וְאִם הֶאֱכַל גֹּאֵל אֶכֶל בְּיָוִם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא יִרְצָה" (ויקרא י"ט ז'), ללמד, שהוא פסול, ואין דבר מכשירו.

ב. וכן אין לומר שהציץ מרצה ומכשיר קרבן שנפסל על ידי מחשבת נותר, שחישב בשעת אחת מעבודות הקרבן, שתהא אחת האכילות **אחר הזמן הכשר לכך,** כגון שחישב לזרוק את הדם למחר, או לאכול את הבשר לאחר זמנו.

כי לעניין פסול זה, נאמר "וְאִם הֶאֱכַל מִבְּשַׂר זָבַח שְׁלָמִיו בְּיָוִם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ פְּגוּל יְהִי וְהַנֶּפֶשׁ הָאֶכְלָת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה תִּשָּׂא" (ויקרא ז' י"ח), ללמד שהוא פסול, ואין דבר מכשירו.

ג. ועל כרחך, הפסול שהציץ מרצה ומכשירו, הוא פסול טומאה, שהוא פסול קל, שהותר מכללו בציבור.

שכן קרבנות ציבור קרבים בטומאה, שנאמר בקרבן התמיד, "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו" (במדבר כ"ח ב'), ללמד, שקרב במועדו אפילו בטומאה. ומאחר שהותר פסול זה בציבור, אצל היחיד מרצה על ידי הציץ.

הנה מבואר שהציץ מרצה על הטומאה, ולכאורה הכוונה לכך שהוא מרצה על טומאת הדם, שכן כפרת הקרבן תלויה בדם, שזריקת הדם על המזבח היא הקרבת הקרבן, ואם אמרו שהציץ מרצה על הטומאה, הכוונה לכך שאם נטמא הדם ונזרק על המזבח הציץ מרצה עליו

וכל זה יתכן **כדעת האומרים**, שמשקים מקבלים טומאה מהתורה, ולכן יש צורך בציץ לרצות על טומאתם.

אבל לדעת האומרים שאין למשקים טומאה כלל, לעולם אין הדם נטמא, ואינו צריך לריצוי ציץ.

ולפיכך יש להעמיד את הכתוב הזה בדבר אחר שהוא מרצה, כגון בטומאת קמצים, שהקומץ הניתן על המזבח מן המנחה, הוא כנגד הדם הניתן על המזבח מהקרבן, ובא הכתוב ללמד, שאם נטמא הקומץ, וקרב על המזבח, הציץ מרצה, והמנחה קרבה בהכשר.

וכמו כן לדעת רבי יהושע, האומר, שאם אבדו הבשר או החלב, או שנפסלו הבשר או החלב ביציאה חוץ לעזרה, אין מקריבים את הדם, אם נטמאו הבשר או החלב, הציץ מרצה עליהם, ומקריבים את הדם.

נתבאר, שיש ללמוד מהכתוב, שהציץ מרצה על טומאת דבר שבו תלויה הכפרה. לדעת האומרים שמשקים אינם מקבלים טומאה, הציץ מרצה על הקומץ הקרב בטומאה. ולדעת האומרים שמשקים מקבלים טומאה, הציץ מרצה גם על הדם שקרב בטומאה.

והובאו בסוגיתנו שתי ברייתות, בהן נתבארו פרטים בדין זה, מתי הציץ מרצה, ואם החמירו חכמים בדבר על דין תורה.

ושתי ברייתות אלו נשנו כדעת האומרים שגם דם הקרבנות מקבל טומאה, או משום שכל המשקים מקבלים טומאה מהתורה, או משום שמשקים מקבלים טומאה מדברי חכמים, אבל גזרו גם על דם קדשים.

ולפיכך נשנו דיני הברייתות הללו לעניין טומאת דם, ומהן נוכל ללמוד שכן הדין לעניין טומאת קמצים.

וכך מבואר בברייתות הללו, שמעיקר הדין, הציץ מרצה על הדם שנטמא, אפילו אם נטמא במזיד, ונזרק על המזבח במזיד, ואפילו בקרבן יחיד, ולפיכך, בכל האופנים הללו נתכפרו הבעלים בקרבן.

אלא שבאחד מהאופנים הללו, [או כשנטמא הדם במזיד, או כשנזרק הדם הטמא במזיד], קנסו חכמים את הכהנים, שלא יאכלו את בשר הקרבן, כאילו הוא פסול.

דף יז

[חגי ב' י"ב] בפעושים ופאפעה לתשיעי בשנת שתיים לתקנוש הנה דבר ה' אל חגי הנביא לאמר. פה אמר ה' צבאות שאל נא את הכהנים תורה לאמר. הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא.

[חגי ב' י"ג] ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו טמא.

[חגי ב' י"ד] ויען חגי ויאמר פן העם הזה וכן הגוי הזה לפני נאם ה' וכן כל מעשה ידיהם ופאשר יקריבו שם טמא הוא.

האם השתבשו הכהנים בדיני טומאת שרץ כשחזרו מגלות בבל

בתחילת בית שני, בשנת שנים לדריוש, נצטווה חגי הנביא לשאול את הכהנים בדיני טומאה וטהרה, לידע אם בקיאים הם בהלכות הללו, או שנשתכחו מהם בגולה, שלא נתעסקו בה בקדשים.

ושאלה ראשונה ששאל אותם היתה, "הן ישא איש בשר קדש [שרץ] בכנף בגדו, ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא" (חגי ב' י"ב).

ונחלקו חכמים, מה היתה השאלה, והאם השיבו עליה הכהנים כהלכה.

א. דעת רב.

כך הוא ביאור הכתוב, "הן ישא איש בשר קדש [שרץ] בכנף בגדו, ונגע בכנפו, [כלומר ושרץ זה שבכנפו, נגע] אל הלחם [ונעשה הלחם ראשון לטומאה, וחזר הלחם ונגע] ואל הנזיד [בתבשיל. ונעשה הנזיד שני לטומאה, וחזר הנזיד ונגע] ואל היין [של נסכים, ונעשה היין שלישי לטומאה, וחזר היין ונגע] ואל שמן [של מנחות, או שנגע] ואל כל מאכל [ונעשה השמן או המאכל רביעי לטומאה], היקדש, [כלומר האם רביעי זה טמא הוא או לא], ויענו הכהנים ויאמרו לא".

כלומר השאלה ששאל חגי היתה, האם שרץ עושה רביעי בקודש, וענו לו הכהנים ששרץ אינו עושה רביעי בקודש, וטעו בדבר [=אשתבש כהני].

ב. דעת שמואל.

כך הוא ביאור הכתוב, "הן ישא איש בשר קדש [שרץ] בכנף בגדו, [ונעשה הבגד ראשון לטומאה], ונגע בכנפו אל הלחם [כלומר הבגד שהוא ראשון נגע בלחם, ונעשה הלחם שני, וחזר הלחם ונגע] ואל הנזיד [בתבשיל. ונעשה הנזיד שלישי לטומאה, וחזר הנזיד ונגע] ואל היין [של נסכים, ונעשה היין רביעי

לטומאה, וחזר היין ונגע] וְאֵל שֶׁמֶן [של מנחות, או שנגע] וְאֵל כָּל מֵאֲכָל [ונעשה השמן או המאכל חמישי לטומאה], הִיִּקְדָּשׁ, [כלומר האם חמישי זה טמא הוא או לא], וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ לֹא".

כלומר השאלה ששאל חגי היתה, האם שרץ עושה חמישי בקודש, וענו לו הכהנים ששרץ אינו עושה חמישי בקודש, ולא טעו בדבר [=לא אשתבש כהני].

ובין לדברי רב ובין לדברי שמואל, מתוך הכתובים הללו מבואר, שיין ושמן קיבלו טמאה.

ואף על פי כן אין להקשות מכאן, על רב, שאמר, שלדעת רבי יוסי בן יעזר אין טומאה למשקים מהתורה כלל, כי באמת טומאות אלו אינם מהתורה, אלא מדברי חכמים.

ואף שאמר רבי יוסי בן יעזר, שגם חכמים לא גזרו טומאה על משקים של בית המטבחים שבעזרה. לדברי רב, דווקא על משקים של בית המטבחים שבעזרה, כמים ודם, לא גזרו חכמים טומאה, אבל על משקים של מזבח, כגון יין ושמן של מנחות ונסכים, גזרו טומאה, ובדבר זה כן היא דעת שמואל.

ג. דעת לוי.

כבר נתבאר, שלדעת לוי, עדותו של רבי יוסי בן יעזר היתה, שלא גזרו טומאה גם על משקים של מזבח, כיון של נסכים, ושמן של מנחות, אלא שכל זה לעניין לטמא אחרים, אבל טומאת עצמם יש להם מהתורה.

ולדעה זו, שאלת חגי היתה כפי שביאר רב, **כלומר מה דין רביעי, כששרץ נגע בלחם, וזה בניזיד, וזה ביין, וזה בשמן, וענו הכהנים, שהשמן טהור, ובאמת אף על פי שהשמן רביעי, לא טעו בדבריהם [=לא אשתבש כהני].**

והסיבה לכך, כי השמן נגע ביין, ולדעה זו, אף שמשקים מקבלים טומאה מהתורה, אינם מטמאים אחרים מהתורה.

ואף שחכמים גזרו על המשקים שיטמאו אחרים, במשקים של מזבח לא גזרו, ולכן היין שהוא משקה מזבח, אינו מטמא את השמן.

השאלה שנשאלו הכהנים בדיני טומאת מת

לאחר שענו הכהנים לחגי הנביא על השאלה בעניין טומאת שרץ, חזר ושאל אלה נוספת, בענין טומאת מת, כמו שנאמר, "וַיֹּאמְרוּ חֲגִי אִם יִגַע טָמֵא נֶפֶשׁ בְּכָל אֶלֶה הִיִּטָּמָא וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ יִטָּמָא" (חגי ב' י"ג).

א. לדעת שמואל, השאלה ששאל אותם היתה, מה הדין כשטמא מת [=כלומר זה שנגע במת], נגע כסדר הנ"ל, כלומר שטמא מת שהוא אב הטומאה נגע בלחם, ונעשה הלחם ראשון, וחזר הלחם ונגע בניזיד, ונעשה הנזיד שני, וחזר הנזיד ונגע ביין, ונעשה היין שלישי, וחזר היין ונגע בשמן, ונעשה השמן רביעי, מה דין השמן, וענו לו הכהנים, שהשמן שהוא רביעי לטומאה טמא הוא.

וכשם שעל שאלתו הראשונה ידעו לענות כהלכה, כך על שאלתו השניה ידעו לענות כהלכה.

ב. ולדברי רב נחמן אמר רבה בר אבון, גם דעת רב, שהשאלה ששאל חגי היתה כן, מה דין רביעי לטומאה מחמת טומאת מת, וענו לו כהלכה, שרביעי לטומאה טמא.

ואף שעל השאלה הראשונה לא ידעו לענות כהלכה, על זו ידעו לענות כהלכה, כי אף שאינם בקיאים בטומאת שרץ, ואינם יודעים ששלישי עושה בה רביעי, בטומאת מת בקיאים הם, ויודעים ששלישי עושה בה רביעי.

ב. ולדברי רבינא, דעת רב, שהכהנים לא היו בקיאים כלל, שבקדשים רביעי לטומאה טמא, ושאלה זו לא היתה על רביעי לטומאה, אלא על שלישי לטומאה, שטמא נפש האמור בכתוב אינו מי שנגע במת, אלא מת עצמו, שהוא אבי אבות הטומאה.

והשאלה ששאל אותם היתה, מה הדין כשמת עצמו נגע בכל אלו כסדר הנ"ל, כלומר שמת שהוא אבי אבות הטומאה נגע בלחם, ונעשה הלחם אב הטומאה, וחזר הלחם ונגע בניזיד, ונעשה הנזיד ראשון, וחזר הנזיד ונגע ביין, ונעשה היין שני, וחזר היין ונגע בשמן, ונעשה השמן שלישי, מה דין השמן, וענו לו הכהנים שהשמן שהוא שלישי לטומאה טמא הוא.

ג. ולדעת לוי, שאלת חגי היתה, מה הדין כשנגעה הטומאה בכל אחד מהדברים הללו, כלומר בלחם עצמו, או בניזיד עצמו, או ביין עצמו, או בשמן עצמו, וענו הכהנים, שכל אחד מהם טמא, ובכלל זה היין והשמן? שכן לדעת לוי, משקים עצמם מקבלים טומאה מהתורה.

וכשם שעל שאלתו הראשונה ידעו לענות כהלכה, כך על שאלתו השניה ידעו לענות כהלכה.

מאמר חגי לכהנים אחר שבדקם בדיני טומאה

לאחר ששאל חגי את הכהנים את השאלות בדיני טומאת שרץ ובדיני טומאת מת, "וַיַּעֲנוּ חֲגִי וַיֹּאמְרוּ כֹּן הָעֵם הַזֶּה וְכֹן הַגֹּי הַזֶּה לְפָנַי נָאִם ה' וְכֹן כָּל מַעֲשֵׂה יְדִיהֶם וְאֲשֶׁר יִקְרִיבוּ שָׁם טָמֵא הוּא" (חגי ב' י"ד).

לדעת רב, כך אמר להם, מאחר שהשתבשו בדיני טומאה, מעתה כל מעשי ידיהם ומה שיקריבו טמא הוא, כי אינם יודעים להיזהר מטומאה.

ולדעת שמואל, דברי חגי לא התייחסו לידיעתם בדיני טומאה, כי ידעו להשיב כהלכה, אלא התנבא עליהם, שעתידים לקלקל מעשיהם לאחר זמן בבית שני, בשאר עבירות, ואמר להם, שמתוך כך שיקלקלו מעשיהם, מעלה עליהם הכתוב, כאילו הקריבו קרבנותיהם בטומאה.

משקים של מזבח שנטמאו ויצאו או נכנסו

נתבאר, שנחלקו חכמים בעניין עדותו של רבי יוסי בן יועזר, שלא גזרו טומאה על משקים של קודש, האם על משקים של בית המטבחים לא גזרו, או על משקים של מזבח לא גזרו.

והדין הבא נשנה בברייתא כדעת לוי, האומר,

שלא גזרו טומאה על משקים של מזבח, ובכלל

זה דם קרבנות, מים ויין לנסכים, ושמן למנחות.

ונתבאר בברייתא, מה הדין כשנטמאו בפנים ויצאו, או נטמאו בחוץ ונכנסו.

א. נטמאו בפנים ויצאו.

כל זמן שהם בעזרה, לא גזרו בהם טומאה לטמא אחרים, ולכן אם נגעה בהן טומאה, הם עצמם טמאים, אבל אינם מטמאים אחרים.

ומאחר שבשעה שנטמאו, לא נטמאו לטמא אחרים, מעתה אף אם יצאו מהעזרה, ונפסלו בכך מלעלות למזבח, והרי הם כשאר משקים, לא נשתנה דינם, והרי הם כבתחילה, שאינם מטמאים אחרים, עד שיטמאו שוב.

ב. נטמאו בחוץ ונכנסו.

אם נטמאו חוץ לעזרה קודם שחל עליהם שם משקים של מזבח הרי הם כשאר משקים שהם טמאים ומטמאים.

ומאחר שבשעה שנטמאו, נטמאו לטמא אחרים, מעתה אף אם נכנסו לעזרה, להיות משקים של מזבח, לא פקעה מהם טומאתם, ועודם מטמאים אחרים.

משקים שבעזרה שמודה

בהם רבי שמעון שהם טהורים

נתבאר, שנחלקו חכמים בעניין עדותו של רבי יוסי בן יועזר, שלא גזרו טומאה על משקים של קודש, האם על משקים של בית המטבחים לא גזרו, או על משקים של מזבח לא גזרו.

והדין הבא נשנה בברייתא כדעת רב ושמואל,

האומרים, שלא גזרו טומאה על משקים של בית

המטבחים, ובכלל זה דם ומים.

דעת תנא קמא בברייתא, כדעת רבי יוסי בן יועזר, שכל דם ומים של בית המטבחים שבעזרה טהורים הם. יש אומרים שאינם מטמאים ויש אומרים אף טומאת עצמם אין בהם.

כי לדעתו, בשאר מקומות אין טומאת משקים מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד, ובעזרה לא גזרו עליהם.

ולדעת רבי שמעון, מדין תורה יש למשקים טומאה אף לחזור ולטמא, ולא יכלו חכמים לבטל זאת בבית המטבחים שבעזרה.

ולכן, לדעתו, כל דם שבבית המטבחים שבעזרה, מקבל טומאה, וחוזר ומטמא. וכמו כן, מים תלושים שבבית המטבחים שבעזרה, מקבלים טומאה, וחוזרים ומטמאים.

ואין יוצאים מכלל זה, אלא מים הנאספים במקוואות שבקרקע בית המטבחים שבעזרה, ויש בהם שיעור רביעית, שמדין תורה אינם מקבלים טומאה, כי נידונים הם כמקווה.

ואף שחכמים גזרו, שלא יהיו נידונים כמקווה אלא בשיעור ארבעים סאה, מאחר שטומאתם מדברי חכמים, בעזרה לא החמירו, והמים הללו טהורים כדין תורה.

ורב פפא לא זכר ברייתות אלו, ואמר, שדין זה, שמשקים של בית המטבחים טהורים, הכל מודים בו, ואף האומרים שיש טומאה למשקים מהתורה, כי דין זה אינו תקנת חכמים לבטל בעזרה טומאה שגזרו על משקים, ואם כן לא יכלו לבטל אלא טומאה מדבריהם, אלא, דין זה הלכה למשה מסיני הוא, ונאמר אף על משקים שטומאתם מהתורה.

ודברי רב פפא נדחו, כי מבואר, שלדעת האומרים שטומאת משקים מהתורה, טומאה זו אמורה גם על משקים של בית מטבחים שבעזרה, ולא נאמרה הלכה למשה מסיני לטהרם.

וכמו כן מבואר, שהאומרים שאין טומאה למשקים מהתורה, מביאים ראיה לדבריהם, ממה שבעזרה המשקים טהורים, ואם כן, על כרחך הבינו, שהסיבה שהם טהורים בעזרה, כי בשאר מקומות טומאתם מדברי חכמים, ובעזרה בטלו חכמים גזירתם, ולא משום שבעזרה הם טהורים מהלכה למשה מסיני.

וכשאמר רב פפא את דבריו, לא היה זכור את המשניות שמהם נדחו דבריו.

שיעור מקווה

מדין תורה, מי מקווה טהורים הם, ואינם מקבלים טומאה, שנאמר, "אֶךָּ מֵעַן וּבֹרַךְ מְקוּוֹה מִיָּהּ טְהוֹר" (ויקרא י"א ל"ו).

ומדין תורה, כל שיש בו כדי לטהר, הרי זה מקווה. ולפיכך, כדי לטהר אדם, צריך שיהיו במקווה מים שכל גופו נכנס בהם בבת אחת, והם ארבעים סאה.

וכדי לטהר מחטים וסיכות, די שיהיו במקווה מים מועטים בשיעור רביעית, שראוי להטביל בהם מחטים וסיכות.

ואם כן כשיהיו במקווה רביעית מים, הוא נחשב כמקווה, ומימיו טהורים, ואינם מקבלים טומאה. אבל כשאין בו שיעור של רביעית, אף שראוי להטביל בו מחטים, הלכה למשה מסיני, שאינו נידון כמקווה, ומימיו מקבלים טומאה.

זהו דין התורה, שאפילו מקווה שיש בו רביעית מים נידון כמקווה לכל דבר.

וחכמים אמרו, שמאחר שלטבילת אדם צריך שיהיו במקווה ארבעים סאה מים, מעתה כדי שלא יחליפו בין המקוואות, אין לטבול שום דבר אלא במקווה שיש בו ארבעים סאה מים.

ורק מקווה כזה יחשב מקווה שאין מימיו מקבלים טומאה, אבל בפחות מכך אינו נידון כמקווה, ומים שבו מקבלים טומאה.

טומאת כלי משרץ וממשקים

בדף ט"ז נתבאר, שנחלקו חכמים אם משקים מקבלים טומאים מהתורה, ואם כן, האם הם חוזרים ומטמאים דבר אחר מהתורה.

ושם נתבאר, שרבי יהודה מחמיר מכל החכמים, ואומר שמדין תורה משקים מקבלים טומאה, וחוזרים ומטמאים אף כלים.

ומתוך הברייתא המובאת בדף זה מבואר, שחזר בו רבי יהודה, ואמר, שמשקים שנטמאו, אינם חוזרים ומטמאים כלים מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד, ולכן יש חילוק בין כלים שנטמאו משרץ, לכלים שנטמאו ממשקים טמאים.

שכלים שנטמאו משרץ, מאחר שטומאתם מהתורה, אין חילוק היכן נגע בהם השרץ, בין שנגע בהם מתוכם, ובין שנגע בהם מגבם, טמאים הם לגמרי.

וכלים שנטמאו ממשקים טמאים, מאחר שטומאתם מדברי חכמים בלבד, עשו להם חכמים היכר, שידעו שאין טומאתם מהתורה, ולא ישרפו על טומאה זו תרומה וקדשים, וההיכר הוא, שאם נטמאו הכלים מתוכם, נטמאו לגמרי, ואם נטמאו הכלים מגבם, רק גבם טמא אבל תוכם טהור.

ומבואר, שאין חילוק בין משקים שטומאתם עצמם מהתורה, כגון שנטמאו משרץ, לבין משקים שטומאתם עצמם מדברי חכמים, כגון משקים שנטמאו מחמת ידים, אלו ואלו שווים הם, שאינם מטמאים את הכלים מהתורה, ולפיכך אם טמאו אותו מגבו, גבו טמא, ותוכו טהור.

-

הנה נתבאר, שחזר בו רבי יהודה, ממה שהיה אומר שמשקה שנטמא, חוזר ומטמא כלים מהתורה.

ולהלן יתבאר בעזה"י, האם גם אחר שחזר בו רבי יהודה ואמר שמשקים שנטמאו, מהתורה אינם חוזרים ומטמאים כלים, עדיין היה אומר, שמשקים שנטמאו, מהתורה חוזרים ומטמאים אוכלים, [כדעת רבי יוסי ורבי שמעון בדף ט"ז], או שלאחר חזרה היה אומר, שמשקים שנטמאו, אינם חוזרים ומטמאים מהתורה כלל, לא כלים, ולא אוכלים, [כדעת רבי מאיר בדף ט"ז].

פרה ששתתה מי חטאת ושחטוה

מי חטאת, הם מים שנתנו בהם אפר פרה אדומה, לטהר בהם טמאי מתים, ומים אלו מטמאים אפילו אדם וכלים, שנאמר, "וְהִנְגַע בְּמֵי הַנְּדִיָּה יִטְמָא עַד הָעָרֶב" (במדבר י"ט כ"א).

וכשפרה או בעל חיים אחר שתו מים אלו, לא נטמאו, כי בעלי חיים אינם מקבלים טומאה.

אבל אם לאחר מכן נשחטה הפרה הזו, בעוד המים במעיה, מעתה היא נידונית כבשר, שהוא מקבל טומאה.

ונחלקו חכמים, האם נטמא בשרה מהמים הללו שבמעיה.

ומתוך מחלוקתם, יש ללמוד, האם לדעת רבי יהודה, משקים שנטמאו חוזרים ומטמאים אוכלים מהתורה.

א. ביאור הדין כדברי רב נחמן בר יצחק.

חכמים ורבי יהודה נחלקו בברייתא, מה דין בשרה של הפרה [או בעל חיים האחר] ששתתה מהמים הללו, ונשחטה בעודם במעיה.

לדעת תנא קמא, מי החטאת שבמעיה מטמאים כשהיו, ולפיכך הם מטמאים את בשרה של הפרה ששתתה מהם.

דף יח

ולדעת רבי יהודה, מאחר שהפרה שתתה את

המים הללו, שוב אינם ראויים להיות מי חטאת, ובכך בטל שמים, ואינם נידונים כמי חטאת, ואינם מטמאים את בשר הפרה.

ורב נחמן בר יצחק הבין, שמהטעם הזה רבי יהודה מטהר את הבשר לגמרי, ומכאן למד, שלדעת רבי יהודה, משקים שנטמאו, מדין תורה אינם חוזרים ומטמאים כלל, אפילו לא אוכלים שיגעו בהם [כדעת רבי מאיר].

שכן מי חטאת אלו, אף שבטלו מהיות מי חטאת, לא בטלו מהיות משקים, ומאחר שמתחילה בעודם מי חטאת היו טמאים טומאה חמורה של מי חטאת, גם כשבטל שמים, לא בטלה מהם טומאה לגמרי, אלא הם כמשקים שנגעו במי חטאת, שהם טמאים.

ואם מדין תורה משקים שנטמאו חוזרים ומטמאים, משקים אלו, אף שבטלו מהיות מי חטאת, מכל מקום היו מטמאים את בשר הפרה, כדין שאר משקים שנטמאו, שהם חוזרים ומטמאים אוכלים.

ומתוך כך שאינם מטמאים את בשר הפרה, על כרחך משקים טמאים אינם חוזרים ומטמאים אוכלים מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד, ולא גזרו חכמים אלא כשהם בחוץ, אבל כשהם במעיה של הפרה, לא גזרו, כי זהו דבר שאינו שכיח.

ב. ביאור שני.

לא נחלקו חכמים ורבי יהודה בדין זה בברייתא, וכל הברייתא היא מדברי רבי יהודה. ולדעתו, מאחר שהפרה שתתה את המים הללו, שוב אינם ראויים להיות מי חטאת, ובכך בטל שמים, ואינם נידונים כמי חטאת.

ומכל מקום, דווקא טומאת חמורה של מי חטאת שהיתה בהם בטלה מהם, אבל טומאה קלה של משקים טמאים עדיין יש בהם, ומטמאים הם את בשר הפרה בטומאה זו.

ואם כן הוא, לדעת רבי יהודה, משקים שנטמאו, מדין תורה חוזרים הם ומטמאים את האוכלים, [כדעת רבי יוסי ורבי שמעון], ורק את הכלים אינם חוזרים ומטמאים מהתורה.

ג. ביאור הדין כדברי רב אשי.

חכמים ורבי יהודה נחלקו בברייתא, מה דין בשרה של הפרה [או בעל חיים האחר] ששתתה מהמים הללו, ונשחטה בעודם במעיה.

לדעת תנא קמא, מי החטאת שבמעיה מטמאים כשהיו, ולפיכך הם מטמאים את בשרה של הפרה ששתתה מהם.

ולדעת רבי יהודה, מאחר שהפרה שתתה את המים הללו, הרי הם מים סרוחים, ומעתה, לא רק מהיות מי חטאת בטלו, אלא אף מהיות משקה בטלו, שמשקה סרוח אינו נחשב משקה, ואם כן, אפילו אם יש טומאה למשקים מהתורה, משקה סרוח זה, טהור הוא, ודין פשוט הוא שאינו מטמא את בשר הפרה.

ולפי הביאור הזה, אין לדעת, האם לדעת רבי יהודה משקה שנטמא חוזר ומטמא אוכלים מהתורה, או לא.

[ויקרא י"א ל"ג-ל"ד] וְכֹל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יַפֵּל מֵהֶם אֶל תּוֹכּוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ. מִכֹּל הָאֶכָּל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא וְכֹל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכֹל כְּלֵי יִטְמָא.

דרשת רבי עקיבא ששני עושה שלישי בחולין

בתחילת ענייני טומאה וטהרה [בדף י"ד], נתבאר, שבחולין, יש רק וולד ראשון לטומאה וולד שני לטומאה, אבל אם יגעו אוכלים טהורים של חולין בשני לטומאה, טהורים הם כבתחילה, ואינם נעשים שלישי לטומאה.

וזו דעת רוב החכמים, ורבי עקיבא חולק על כך, ואומר, שבחולין שני עושה גם שלישי לטומאה.

שכך דרש רבי עקיבא, בו ביום שמינו אל רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות.

נאמר, "וְכֹל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יַפֵּל מֵהֶם אֶל תּוֹכּוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא", כלומר, כשנפל שרץ לכלי חרס, ונעשה הכלי ראשון לטומאה, חוזר הכלי ומטמא מה שבתוכו, ובכלל זה אוכלים שבתוכו, שהרי נאמר מיד אחר כך, "מִכֹּל הָאֶכָּל אֲשֶׁר יֵאָכֵל", ואוכלים אלו שבתוכו, מאחר שנטמאו מהכלי שהוא ראשון נעשים הם שני לטומאה.

ולא נאמר "כל אשר בתוכו טמא", לומר שהאוכלים שבכלי נטמאים בלבד, אלא כך נאמר, "כל אשר בתוכו יטמא", כאילו נאמר "יטמא", ללמד שהאוכלים הללו אף מטמאים אחרים.

ומכאן, שכבר שני עושה שלישי בחולין, שכן הכתוב אינו מחלק בדין זה בין חולין לתרומה או קדשים.

כן נראה מתחילת הסוגיה, שדרשת רבי עקיבא היא מהכתוב הראשון, "וְכֹל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יַפֵּל מֵהֶם אֶל תּוֹכּוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא".

ומסוף הסוגיה נראה, שדרשת רבי עקיבא היא מחלקו הראשון של הכתוב השני, "מִכֹּל הָאֶכָּל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא", שמתוך כך שלא נאמר בו "טמא", אלא "יטמא", כאילו נאמר "יטמא", ללמד שהאוכלים הללו אף

והכוונה לכך שהם מטמאים משקים, אבל אינם מטמאים לא אוכלים ולא כלים.

ואין לומר, שהכתוב המלמד שאוכלים מטמאים אחרים, מלמד שהם מטמאים כלים, כי יש ללמוד בקל וחומר, שאוכלים אינם מטמאים כלים.

שהרי משקה חמור, שמטמא אוכל, אינו מטמא כלי [כמבואר להלן], ואם כן אוכל קל, שאינו מטמא אוכל, [כי אין טומאה עושה כיוצא בה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן], קל וחומר שאינו מטמא כלי.

ואין לומר, אדרבה אוכל חמור ממשקה, שהרי אוכל מטמא משקה, ומשקה אינו מטמא משקה, ומאחר שאוכל חמור ממשקה, אף שמשקה אינו מטמא כלי, אוכל יטמא כלי.

כי באמת הסיבה שאוכל מטמא משקה, אינה משום חומרתו של האוכל המטמא, אלא משום חומרתו של המשקה הנטמא, שמשקה קל לו לקבל טומאה, שאינו צריך הכשר לכך, [שלא כאוכל, שאינו מקבל טומאה, עד שיוכשר לכך על ידי משקה]. ואם כן, המשקה חמור מהאוכל, ומאחר שמשקה אינו מטמא כלי, קל וחומר שאוכל אינו מטמא כלי.

דרשת רבי יוסי ורבי שמעון

שמשקים שנטמאו מטמאים אוכלים

בדף ט"ז כבר נתבאר, שלדברי רבי יוסי ורבי שמעון, משקים שנטמאו, חוזרים ומטמאים את האוכלים מהתורה.

ואמר רבה בר בר חנה, שדבריהם אלו נאמרו בשיטת רבי עקיבא רבם.

כלומר, רבי יוסי עצמו סובר שמשקים אינם מטמאים אחרים מהתורה, כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך, ודבריו נאמרו לפי סברת רבי עקיבא רבו.

שכשם שרבי עקיבא היה דורש את הכתוב "יִטְמָא" האמור לעניין אוכלים, כאילו נאמר "יִטְמָא" אחרים, והרי שני עושה שלישי, כמבואר לעיל. כך יש לדרוש הכתוב "יִטְמָא" האמור לעניין משקים, "וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכֹל כְּלֵי יִטְמָא", כאילו נאמר "יִטְמָא" אחרים, ומכאן שמשקים מטמאים אחרים, והכוונה לכך שהם מטמאים אוכלים, אבל אינם מטמאים לא משקים ולא כלים.

- לדברי רב פפא, הסיבה לכך שמשקים אינם מטמאים משקים אחרים, כי לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה. שכן האוכל אף שהוא מטמא אחרים, אינו מטמא אוכל כמותו, אלא דבר שאינו אוכל, כגון משקה, [כפי שיתבאר להלן בעזה"י]. וכמו כן משקה לא יטמא משקה כמותו, אלא דבר שאינו משקה, כגון אוכל.

- ולדברי רבינא, מתוך הכתוב יש ללמוד שמשקה אינו מטמא משקה, שכן מתחילת הכתוב, "מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא", יש ללמוד, שאוכל מטמא משקה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ומעתה אם גם סוף הכתוב, "וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכֹל כְּלֵי יִטְמָא", מלמד שמשקה מטמא משקה, למה חילקה תורה בין אוכל למשקה, הלא שניהם דינם שווה, שמטמאים משקה, וכך היה צריך לכתוב, "מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם [] וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכֹל כְּלֵי יִטְמָא".

ומתוך כך שחילקה תורה ביניהם, על כרחך דינם שונה, האוכל מטמא משקה, אבל משקה אינו מטמא משקה, אלא אוכל.

ואין לומר, שהכתוב המלמד שמשקים מטמאים אחרים, מלמד שהם מטמאים כלים, כי יש ללמוד בקל וחומר, שמשקים אינם מטמאים כלים.

שהרי הכלי שטימא את המשקים הללו, אינו מטמא כלים [כפי שיתבאר בעזה"י להלן]. ואם כן, משקים אלו, שטומאתם מכח הכלי הזה, ודאי הוא שלא יטמאו כלים, שלא תהא טומאתם חמורה מטומאת הכלי שטימא אותם.

ומאחר שמשקים שהם שני לטומאה שנטמאו מכלי, שהוא ראשון לטומאה על ידי שנטמא מהשרץ, אינם מטמאים כלים, מעתה אף משקים שהם ראשון לטומאה שנטמאו מהשרץ עצמו, גם כן אינם מטמאים כלים.

והסיבה לכך, כי עניין זה, שמשקים מקבלים טומאה מהשרץ, אינו מפורש בתורה, אלא למד הוא בקל וחומר הבא, אם משקים מקבלים טומאה מהכלי שנטמא בשרץ, כל שכן שמשקים מקבלים טומאה מהשרץ עצמו.

ומאחר שדין זה למד בקל וחומר, דיו לבא מן הדין להיות כנידון, כלומר מאחר שעניין זה שמשקים מקבלים טומאה מהשרץ, למד מהדין המבואר בתורה שמשקים מקבלים טומאה מהכלי, לא יהיה הלמד חמור מהמלמד, ומשקים שנטמאו משרץ, דינם כמשקים שנטמאו מכלי, שאינם מטמאים כלים.

אין טומאה עושה כיוצא בה

נתבאר שאוכל אינו מטמא אוכל, ומשקה אינו

מטמא משקה, כי אין טומאה עושה כיוצא בה.

ועניין זה יש ללומדו משני כתובים.

א. "יִטְמָא".

נתבאר, שגם אוכל וגם משקה, מתוך כך שלא נאמר בהם "טמא" אלא "יִטְמָא" הרי זה כאילו נאמר בהם "יִטְמָא", ומכאן, שהם מטמאים אחרים.

ומתוך כך שלא נאמר בהם בפירוש "יִטְמָא", אלא "יִטְמָא", יש ללמד, שלא כל דבר הם מטמאים, אלא דברים אחרים, אבל לעניין דברים כמותם, רק הם טמאים, ואינם חוזרים ומטמאים, שאין טומאה עושה כיוצא בה, ולכן אוכל אינו מטמא אוכל, ומשקה אינו מטמא משקה.

ב. "טמא הוא".

נאמר, "וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנְבִּלְתָּם עָלָיו [על הזרע] טְמֵא הוּא לָכֵם" (ויקרא י"א ל"ח). כלומר האוכל [אחר שהוכשר], וכן משקה, מקבל טומאה מהשרץ.

ומתוך כך שנאמר "טמא הוא", הרי זה מיעוט, ללמד שדווקא האוכל הזה או המשקה הזה טמא, אבל אוכל אחר או משקה אחר אינו נטמא מזה.

ומכאן שאין טומאה עושה כיוצא בה, שאין אוכל מטמא אוכל, ואין משקה מטמא משקה.

והסיבה שנכתב עניין זה שתי פעמים, כי הכתוב הראשון מדבר במשקים שנטמאו מכלי, שהם שני לטומאה.

ואם היה כתוב זה לבדו, היה מקום לומר, שדווקא משקים אלו שנטמאו מכלי, לא יטמאו משקים כמותם, אבל משקים הבאים מחמת שרץ, שהם ראשון לטומאה, יטמאו גם משקים כמותם.

ולפיכך בא הכתוב השני, המדבר אף במשקים שנטמאו מהשרץ עצמו, שהם ראשון לטומאה, שגם הם אינם מטמאים משקים כמותם.

ואמנם אחרי שבא הכתוב השני, המלמד שאפילו משקים שנטמאו בשרץ אינם מטמאים משקים כמותם, יש ללמוד בקל וחומר, שמשקים שנטמאו מכלי שנטמא בשרץ, אינם מטמאים משקים כמותם.

והסיבה שנכתב גם האופן הזה בתורה, כי פעמים נכתב בתורה בפירוש, גם דבר שניתן ללומדו מקל וחומר [=מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא].

שלישי בקודש ורביעי בקודש

נתבאר לעיל, שלדעת רבי עקיבא, וולד שני לטומאה, עושה אחרים הנוגעים בו וולד שלישי לטומאה, אף כשהם דבר של חולין.

ומתוך דברי רבי יוסי בברייתא מבואר, שהוא חולק על רבי עקיבא בדין זה, ולדעתו אין שלישי לטומאה בחולין.

ולהלן נבאר בעזה"י, מהיכן למד רבי יוסי בברייתא, דין שלישי לטומאה, ודין רביעי לטומאה, בקדשים, וכיצד יש ללמוד מדבריו, שחולק הוא על רבי עקיבא.

א. דין שלישי לטומאה בקודש.

וולד שני לטומאה נקרא בשם טמא, שנאמר בענין אוכל שקיבל טומאה מכלי שנטמא בשרץ, "יִטְמָא" [כפי שנתבאר לעיל].

ובשר קדשים הנוגע בדבר הנקרא טמא, נאסר גם הוא, שנאמר, "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טְמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל" (ויקרא ז' י"ט).

ואם כן, **מפורש בכתובים**, שבקדשים יש שלישי לטומאה, שהרי בשר קדשים הנוגע בשני לטומאה, נאסר, ונעשה שלישי לטומאה.

ב. דין רביעי לטומאה בקודש.

מי שהיה טמא, וטהר מטומאתו בטבילה, והעריב שמשו, אבל עוד לא הביא קרבנות טהרתו, נקרא מחוסר כיפורים. ומבואר במסכת יבמות שמחוסר כיפורים מותר בתרומה, אבל אסור הוא בקדשים.

וולד שלישי לטומאה חמור ממחוסר כפרה, שכן וולד שלישי לטומאה פסול אף בתרומה.

ומעתה **יש לך ללמוד בקל וחומר**, אם מחוסר כיפורים הקל אסור בקדשים, כל שכן ששלישי לטומאה החמור, אסור בקדשים, שהוא פוסל אותם, ואם כן למדנו ששלישי עושה רביעי בקדשים.

ואין לומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון, וכשם ששלישי פסול בתרומה, ואינו עושה רביעי, כך בקדשים, שלישי פסול ואינו עושה רביעי.

והסיבה שאין לומר כן, כי עניין זה ששלישי בקדשים פסול, כבר למדנו אותו מהכתוב, [כמבואר באות א'], וכלל בידינו, שכשאת הדבר הנדון כבר למדת בלא הקל וחומר, על כרחך בא הקל וחומר להוסיף יותר ממנו [=היכא דמפרך קל וחומר לא אמרינן דיו].

וכגון בזה, בא הקל וחומר לומר, שבקדש השלישי עושה אף רביעי.

הנה מבואר, שלדעת רבי יוסי, בתרומה יש שלישי לטומאה בלבד, ולא רביעי, ובקדשים יש רביעי לטומאה בלבד, ולא חמישי.

ומכאן יש ללמוד, שלדעתו, בחולין יש שני לטומאה בלבד, ולא שלישי, שלא כדעת רבי עקיבא.

שכן, אם לדעתו בחולין יש שלישי לטומאה, היה לו ללמוד בקל וחומר שבתרומה יש גם רביעי לטומאה. ובקדשים יש גם חמישי לטומאה.

שהרי טבול יום מותר בחולין ואסור בתרומה, ואם כן, שלישי, שחמור ממנו, שפסול בחולין, יש לו לעשות אף רביעי בתרומה.

ומחוסר כיפורים מותר בתרומה ואסור בקודש, ואם כן רביעי בקודש, שחמור ממנו, שפסול בתרומה, יש לו לעשות אף חמישי בקודש.

ומאחר שלא עשה רבי יוסי, לא רביעי בתרומה, ולא חמישי בקודש, על כרחך, לדעתו, בחולין יש רק שני ולא שלישי.

דף יט

סיכום דיני וולדות טומאה

בחולין תרומה וקדשים

א. כדעת רוב החכמים.

בחולין יש רק וולד שני לטומאה. שנאמר, "וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם [=מהשרצים] אֶל תּוֹכוֹ [ונעשה הכלי ראשון] כֹּל [אוכל] אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", הרי שאוכל מקבל טומאה מוולד ראשון לטומאה ונעשה וולד שני לטומאה. וכתוב זה אינו מחלק בין חולין לתרומה וקדשים ובכולם אוכל נעשה שני לטומאה.

בתרומה יש גם וולד שלישי לטומאה. וולד שני לטומאה יש בה **מהכתוב הנ"ל.** וולד שלישי לטומאה יש בה **מקל וחומר.**

שכן טמא שטבל לטומאתו, ועדיין לא העריב שמשו [=טבול יום], מותר בחולין ואסור בתרומה, ואם כן, שני לטומאה, שטמא אף בחולין, כל שכן שאסור בתרומה, ואם נגע בה, טימא אותה, ונעשית שלישי לטומאה.

בקדשים יש אף רביעי לטומאה. וולד שני לטומאה יש בהם **מהכתוב הנ"ל.** וולד שלישי לטומאה יש בהם **מהכתוב,** "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכֹל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל" (ויקרא ז' י"ט), בו מבואר שקדשים הנוגעים בדבר הנקרא טמא, נפסלים, ומאחר ששני נקרא טמא, כמבואר בכתוב, "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", קדשים הנוגעים בהם נאסרים, ונעשים שלישי לטומאה. וולד רביעי לטומאה יש בהם **מקל וחומר.**

שכן טמא שטבל והעריב שמשו ועוד לא הביא קרבנות טהרתו [=מחוסר כיפורים], מותר בתרומה ואסור בקדשים, ואם כן, שלישי לטומאה, שטמא אף בתרומה, כל שכן שאסור בקדשים, ואם נגע בהם, טימא אותם, ונעשית רביעי לטומאה.

רש"י פירש, שלדעת רוב החכמים הללו, רביעי בקודש אינו מהתורה, אלא מדברי חכמים בלבד. ותוסי' פירשו, שהוא מהתורה, כפי שנתבאר בהערות לעיל.

ב. כדעת רבי עקיבא.

בחולין יש וולד שלישי לטומאה. שנאמר, "וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם [=מהשרצים] אֶל תּוֹכוֹ [ונעשה הכלי ראשון] כֹּל [אוכל] אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", הרי שאוכל מקבל טומאה מוולד ראשון לטומאה ונעשה וולד שני לטומאה. ומתוך כך **שלא נאמר "טמא" אלא "יִטְמָא" כאילו נאמר "יִטְמָא" אחרים,** ומכאן ששני עושה אף שלישי. וכתוב זה אינו מחלק בין חולין לתרומה וקדשים ובכולם אוכל נעשה שלישי לטומאה.

וכמו כן בתרומה יש וולד שלישי לטומאה, מהכתוב הנ"ל.

ואמנם לפי הסברא המבוארת לעיל בדברי שאר החכמים, היה מקום ללמוד בקל וחומר, שבתרומה יהא גם רביעי לטומאה.

שכן טבול יום מותר בחולין, ואסור בתרומה, ואם כן, שלישי לטומאה, שטמא אף בחולין, כל שכן שאסור בתרומה, ואם נגע בה, טימא אותה, ונעשית רביעי לטומאה.

אלא שלדעת רבי עקיבא, יש לדחות קל וחומר זה, כי באמת טבול יום חמור משלישי, שטבול יום הוא דבר הראוי להיות אב הטומאה, ומאחר שחמור הוא משלישי, אינו למד ממנו בקל וחומר.

ובקדשים יש גם וולד רביעי לטומאה. וולד שלישי לטומאה יש בהם **מהכתוב הנ"ל.** ווולד רביעי לטומאה יש בהם **מהכתוב,** "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכֹל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל" (ויקרא ז' י"ט), בו מבואר שקדשים הנוגעים בדבר הנקרא טמא, נפסלים, ומאחר ששלישי נקרא טמא, כמבואר מהכתוב, "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", קדשים הנוגעים בהם נאסרים, ונעשים רביעי לטומאה.

ואמנם לפי הסברא המבוארת לעיל בדברי שאר החכמים, היה מקום ללמוד בקל וחומר, שבקדשים יהא גם חמישי לטומאה.

שכן מחוסר כיפורים מותר בתרומה, ואסור בקדשים. ואם כן, רביעי לטומאה, שטמא אף בתרומה [אם היינו למדים זאת בקל וחומר לפי סברת שאר החכמים], כל שכן שאסור בקדשים, ואם נגע בהם, טימא אותם, ונעשו חמישי לטומאה.

אלא שלדעת רבי עקיבא, יש לדחות קל וחומר זה, כי באמת מחוסר כיפורים חמור מרביעי, שמחוסר כיפורים הוא דבר הראוי להיות אב הטומאה, ומאחר שחמור הוא מרביעי, אינו למד ממנו בקל וחומר.

ומתחילה אמרו, שהראיה לכך שרבי עקיבא חולק על על קל וחומר של החכמים הנ"ל, כי אם היה מודה להם, היה לו לטמא רביעי בתרומה וחמישי בקדש, ולא מצינו שום משנה וברייתא, שנאמר בהם שיש רביעי בתרומה וחמישי בקודש.

ודחו זאת, ואמרו, שאין לסמוך על ראיה זו, שלא מצינו כן.

ולפיכך הביאו ראיה, ממשנה, שבה מבואר, שיש רק שלישי בתרומה ורביעי בקודש, ואמרו שהיא למדה מעדותו של רבי עקיבא כפי שיתבאר בעזה"י.

צירוף כלי

שנינו במסכת חגיגה, שהכלי מצרף כל קדשים שבתוכו, לקבל טומאה. כגון גיגית ארוכה שיש בה אוכלי קודש מצד זה, ואוכלי קודש מצד זה, ואינם נוגעים אלו באלו, ונגע טמא באוכלים שבצד אחד, ובכלי לא נגע, אף על פי שלא נטמא הכלי. לא מהאדם, כי לא נגע בו, ולא מהאוכלים שנגע בהם, כי אין אוכל מטמא כלי. כל האוכלים שבתוך הכלי טמאים, גם אלה שלא נגע בהם הטמא, כי הכלי מצרף כל אוכלי קודש שבתוכו להיחשב כאחד, וכשנטמאו אלה, נטמאו כולם.

לדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, דין זה, שהכלי מצרף מה שבתוכו, למד מעדותו של רבי עקיבא, שהעיד על הסולת והקטורת והלבונה והגחלים, שאם נגע טבול יום במקצת אחד מהם, פסל את כולו.

ועל כרחך, הטעם לכך, כי הכלי מצרף את כל מה שבתוכו, וכשנגע במקצת, כאילו נגע בכל.

שכן אם הסיבה שנטמא כל מה שבכלי, כי כולם נוגעים זה בזה, לא היה טמא אלא מה שנגע בו, והסמוכים לו, אבל הרחוקים יותר, שהם ששי ושביעי ויותר לטומאה, לא היו טמאים.

ומתוך כך שאמר רבי יוחנן, שדין זה למד מעדותו של רבי עקיבא, על כרחך לדעתו דין צירוף כלי הוא מדברי חכמים, שכן עדותו של רבי עקיבא נאמרה לעניין דברים שטומאתם מדברי חכמים.

ולדברי רבי חנין, דין זה, שהכלי מצרף כל מה שבתוכו, דין תורה הוא, ולמד מהכתוב בעניין קטורת הנשיאים, "כִּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֶאָה קְטֹרֶת" (במדבר ז' י"ד), הכתוב עשה כל מה שבכף אחת.

ומכל מקום, דווקא בקדשים נאמר דין צירוף כלי, אבל לא בתרומה, ולכן אם היו שני אוכלים של תרומה בשני צידי הכלי ואינם נוגעים זה בזה, ונגע טמא באלו, לא נטמאו אלו.

המחט שנמצאת בבשר

בין העדויות שהעידו במסכת עדויות, העידו גם על מחט שנמצאת בבשר קדשים, שסכין שנגע בה, וכן ידי כהן שנגעו בה, טהורים הם, אבל הבשר שנגע בה, טמא הוא.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מדוע הבשר טמא, ומדוע הסכין והידיים טהורות.

א. הבשר טמא.

לדברי רב יהודה אמר רב, הדין הזה אמור כשהיתה לו מחט שהיתה טמא מת, כלומר שהיא אב הטומאה, על ידי שנגעה במי שנטמא במת, ונעשית כמוהו, ואבדה, ולאחר מכן מצאה בבשר והכירה, מאחר שהיתה המחט טמאה, הרי היא מטמאה את הבשר.

ולדברי רבי יוסי בר אבין, הדין הזה אמור במחט שאינו יודע אם טמאה היא או טהורה. ואף על פי שבירושלים, כשיש ספק, לא גזרו טומאה על כלים, מחט זו, מחזיקים אותה כטמאה מספק, כי בלעה אותה הבהמה מחוץ לירושלים, שמשעה שנכנסה לירושלים ועד אחר שחיטתה היתה הבהמה חסומה ולא

אכלה דבר, ואם כן מחט זו נידונית ככלי של מקום אחר, שהוא ספק טמא, שגזרו עליו טומאה מספק.

ב-ג. הסכין והידיים טהורים.

נתבאר שסכין וידיים שנגעו במחט הנמצאת בבשר, לא נטמאו. ואמר על כך רבי עקיבא, זכינו, כלומר זכות וטובה וריוח היא לנו מהפסד קדשים, שלא גזרו טומאה על הידיים במקדש, בדבר שאין האדם עצמו נטמא מהתורה.

ומבואר מדבריו, שדין זה שהידיים טהורות, הוא דין האמור במקדש בלבד, וטעמו משום שלא גזרו טומאה על הידיים במקדש, ואילו היה הדבר חוץ למקדש, היו מטמאים את הידיים בכל דבר, שהרי אפילו סתם ידיים טמאות הן.

אבל דין זה שהסכין טהורה, אינו אמור במקדש בלבד, וגם במקום אחר, אם היתה סכין נוגעת במחט שנמצאת בבשר, היתה הסכין טהורה.

לדברי רב יהודה אמר רב או רבי יוסי ברבי חנינא, דברי רבי עקיבא אלו, שהסכין היתה טהורה גם אם היה הדבר חוץ למקדש, נאמרו

משום שבאותה שעה שאמר רבי עקיבא דבריו,

עוד לא גזרו טומאה על הכלים.

אבל לאחר שגזרו טומאה על הכלים, מעתה, גם לעניין זה שהסכין טהור, יש לומר, זכינו שלא גזרו טומאה על הכלים במקדש, ומהטעם הזה גם לאחר הגזירה אם יגע סכין במחט שנמצאה בבשר אם ארע כן במקדש יהיה הסכין טהור. אבל בשאר מקומות יהיה טמא.

ורבא הקשה על הדברים הללו, כי מבואר במשנה במסכת זבים, שבאותו יום גזרו את שתי הגזירות, גם שיהיו הידים טמאות, וגם שכלים יקבלו טומאה.

ולא גזרו על הכלים, אלא שיקבלו טומאה ממשקים, אבל מכלים ואוכלים, אין הכלים מקבלים טומאה.

ולדעת רבא, זו הסיבה שהסכין טהורה, ואפילו מחוץ למקדש, כי מאחר שכלי אינו מקבל טומאה, לא מכלי ולא מאוכל, אין הסכין מקבלת טומאה לא מהמחט ולא מהבשר, ולכן היא טהורה.

וכל הביאור הזה אפשרי, אם המחט שנמצאת בבשר טמאה מחמת נגיעה בשרץ, שהיא עצמה וולד הטומאה, ולכן אינה מטמאה לא את אדם ולא את הסכין [=כלי], וכל שכן שהבשר שנטמא ממנה, אינו מטמא לא אדם ולא כלים.

ולעיל נתבאר, שלדברי רב יהודה אמר רב, מחט זו שנמצאת בבשר היתה טמאה טומאת מת, ולפי דבריו, אם נגעה המחט בסכין או באדם, ודאי טמאה אותם, כי מחט שהיא טמאה טומאת מת, דינה כאב הטומאה, וכלי שהוא אב הטומאה, מטמא אדם וכלים.

והאופן שבו לא נטמאו הסכין והאדם מהמחט הוא, כשאין וודאות שנגעו בה, אלא ספק יש בדבר, ומאחר שהעזרה נחשבת רשות הרבים, כשארע בה ספק טומאה, הרי זה טהור, ככל ספק טומאה ברשות הרבים שהוא טהור.

רוקין הנמצאים שבירושלים

במסכת שקלים מבואר, שכל רוק הנמצא בירושלים חזקתו טהור, ואין לחוש שמא הוא רוק של זב או נדה שהם אב הטומאה ומטמאים אדם וכלים.

ואין יוצא מכלל זה, אלא רוק הנמצא בשוק העליון של ירושלים, ששם היו הטמאים מתקבצים, שלא לטמא את שאר בני ירושלים הטהורים, ואם נמצא שם רוק חזקתו טמא.

והוסיף רבי אלעזר או רבי יוסי ברבי חנינא ואמר, שרוק הנמצא בשאר ירושלים חזקתו טהור, אפילו אם ראינו זב עובר באותו מקום.

כלים הנמצאים שבירושלים

עוד מבואר במסכת שקלים, ששתי דרכים היו לבית הטבילה שבירושלים, באחת היו יורדים לבית הטבילה עם כלים טמאים להטבילם, ובשניה היו עולים משם עם הכלים הטהורים אחר הטבלתם.

וכל הכלים שנמצאו בדרך ירידה לבית הטבילה, הרי הם בחזקת טמאים, כי ודאי נפלו שם בעודם טמאים, כשהורידום להטבילם.

וכל הכלים שנמצאו בדרך עליה מבית הטבילה, הרי הם בחזקת טהורים, כי ודאי נפלו שם כשכבר טהרו, אחר הטבלתם.

ובא רבי יוסי ברבי חנינא או רבי אלעזר ולימד, שדווקא כלים הנמצאים בדרך ירידה לבית הטבילה, טמאים הם, וכן אלו הנמצאים בגזייתא, כלומר במבואות הסמוכים לדרך ירידה.

ואפילו אם הם סמוכים גם לדרך עליה, כי כשיש שם כלים, ודאי הורידם לטבילה, וספק אם נפלו בדרך ירידה קודם שנטמאו, או בדרך עליה אחר שטהרו, ומאחר שוודאי נטמאו, וספק אם טהרו, הרי הם בחזקת טמאים.

אבל הכלים הנמצאים בכל שאר ירושלים, הרי הם בחזקת טהורים, ככלים הנמצאים בדרך עליה מבית הטבילה.

כי כלים שבשאר ירושלים ודאי טהורים היו, וספק אם נטמאו, ולא גזרו עליהם טומאה מספק, אלא הם בחזקת טהרה שלהם.

דבר שאין בו דעת להישאל הבא בידי אדם

דיני ספק טומאה למדים מדין סוטה, שכשם שהסוטה שנסתרה, ויש ספק אם נטמאה או לא, מספק היא אסורה, כך בכל ספק טומאה כמותו, מספק הדבר טמא.

ומאחר שהדבר למד מדין סוטה, ספק טומאה נידון כטמא, רק כשהיה הספק ברשות היחיד, כסוטה, שספיקה הוא במקום סתר, וכשהיה הספק על ידי אדם, שיש בו דעת לשואלו מה ארע, כסוטה שיש בה דעת.

ואם כן, כשיש ספק טומאה באדם שיש בו דעת להישאל, כגון ספק נגע בו שרץ ספק לא נגע בו שרץ. אם היה הדבר ברשות היחיד, הרי זה טמא, ורק אם היה הדבר ברשות הרבים, הרי זה טהור.

אבל כשיש ספק טומאה בכלי, שאין בו דעת להישאל, כגון ספק נגע בו שרץ, ספק לא נגע בו

שרץ, בין אם היה הדבר ברשות הרבים, ובין אם

היה הדבר ברשות היחיד, הרי זה טהור.

וכל זה כשבאה הטומאה על הכלי מעצמה, אבל כשיש ספק טומאה בדבר שאין בו דעת להישאל, ובא הספק על ידי אדם, כגון שאחזו האדם בסכין, ויש ספק אם נגע סכין שבידו בשרץ, או שהיה האדם אוחז שרץ ויש ספק אם נגע שרץ שבידו בכלי המונח על גבי קרקע. בזה, מאחר שהספק הוא מחמת מעשה האדם, שיש בו דעת להישאל, נעשה הסכין והכלי כדבר שיש בו דעת להישאל.

ולכן אם היה הדבר ברשות היחיד, הרי זה טמא,

ורק אם היה הדבר ברשות הרבים, הרי זה טהור.

דף כ

הכשר בשר קדשים לטומאה

נתבאר לעיל, שכשנמצאה מחט טמאה בבשר

קדשים, הבשר נטמא ממנה.

וכל זה כשהוכשר הבשר לקבל טומאה על ידי

אחד המשקים, וכמאמר רב יהודה אמר שמואל,

כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים, והעבירה

בנהר, ושחטה, ועדיין משקה טופח עליה אחר

שחיטה, ואי אפשר שלא יפול מעט מן המשקה

על הבשר בשעת הפשט.

אבל אין לומר שהוכשר הבשר בדם הבהמה,

שזב עליה לאחר שחיטה, כי דם קדשים אינו

נחשב משקה להכשיר, כפי שנתבאר בדף ט"ז.

וכמו כן אין לומר, שהוכשר הבשר במשקים של

בית המטבחים שהודחה בהן הבהמה, שכן

לדברי רבי יוסי ברבי חנינא, משקים של בית

המטבחים, לא זיזים שהם טהורים כעדותו של

רבי יוסי בן יועזר, אלא אף אינם מכשירים.

וכמו כן אין לומר, שהוכשר הבשר בחיבת

הקודש, שכשם שחיבת הקודש מחשיבה דבר

שאינו אוכל כאוכל, לקבל טומאת אוכלים,

[כמבואר במסכת חולין], כך חיבת הקודש

מחשיבה אוכל שאינו מוכשר, למוכשר. והסיבה

שאין לומר כן, כי ריש לקיש הסתפק בדבר זה,

האם חיבת הקודש מכשירה, ולא פשט ספיקו

מהעדות הזו, שהבשר נטמא מהמחט, ואם כן,

על כרחך הבשר הוכשר גם בלא חיבת הקודש.

מחט שנמצאת בפרש

בין העדויות שהעידו במסכת עדויות, העידו גם

על מחט שנמצאת בפרש של בשר קדשים,

שאינה מטמאה כלל, ואפילו לא את בשר

הקדשים עצמו.

לדברי רב אדא בר אהבה, דין זה אמור

כשנמצאת המחט בפרש עבה, שהוא קשה ולכן

אינו נחשב משקה [ולא אוכל]. אבל אם נמצאת

בפרש רך, הרי זה נחשב משקה, והוא נטמא

מהמחט, וחוזר ומטמא את הבשר.

ולדברי רב אשי, דין זה אמור גם כשנמצאת

המחט בפרש רך. משום שהפרש גם כשהוא רך,

סרוח הוא, ומשקה סרוח אינו נחשב משקה,

ואינו נטמא מהמחט ואינו מטמא את הבשר.

דיני ברייתא ששנו לפני רב ששת

תנא אחד שנה ברייתא לפני רב ששת, בה מבואר

סדר הטומאה משרץ עד רביעי לטומאה באופן

הבא:

א. השרץ מטמא את המשקים להיות ראשון

לטומאה.

ועניין זה ששרץ מטמא משקים אינו מפורש

בתורה, אבל למד הוא בקל וחומר. שכן בתורה

מפורש ששרץ מטמא כלי לטמא משקה, ומעתה

אם הכלי הבא מכח שרץ מטמא משקה, קל

וחומר ששרץ עצמו מטמא משקה.

ב. המשקים הללו חוזרים ומטמאים כלי להיות

שני לטומאה.

ועניין זה שמשקים מטמאים כלי, למד מהכתוב,

"וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא", שכך

הכתוב נדרש, "וְכָל מִשְׁקָה [טמא] אֲשֶׁר יִשְׁתָּה

בְּכָל כְּלִי, יִטְמָא" הכלי מהמשקה.

ג. הכלי הזה חוזר ומטמא אוכלים להיות שלישי

לטומאה.

ועניין זה, שהכלי חוזר ומטמא את האוכלים,

למד מהכתוב הנ"ל, שנאמר בו שהכלי נטמא

מהמשקה, שלא נכתב בו על הכלי "טמא", אלא

"יִטְמָא", כאילו נאמר "יִטְמָא" אחרים, ללמד

שהכלי הזה חוזר ומטמא אוכל.

ד. האוכלים הללו חוזרים ומטמאים משקים

להיות רביעי לטומאה.

ועניין זה, שהאוכלים חוזרים ומטמאים

משקים, למד מהכתוב בעניין טומאת אוכלים,

"מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם

יִטְמָא", שלא נכתב בו "טמא", אלא "יִטְמָא",

כאילו נאמר "יִטְמָא" אחרים, ללמד, שהאוכלים

הללו חוזרים ומטמאים משקים.

ואי אפשר להעמיד את הברייתא כך, כי מפורש

בה בסיפא, שלמדנו שלוש טומאות לשרץ,

כלומר, ראשון שני ושלישי, ואם כן, על כרחך

נפלה טעות ברישא של הברייתא, ויש להסיר

מכאן אחד מהשלבים.

ולפיכך אמרו, שיש להסיר מכאן את המשקים הנזכרים תחילה, וכך הוא הסדר הנכון.

א. השרץ מטמא את הכלי להיות ראשון

לטומאה.

ב. הכלי מטמא את האוכל להיות שני לטומאה.

ג. האוכל מטמא את המשקה להיות שלישי

לטומאה.

וסימן לדבר שלא תטעה, "נזייתא", כלומר סדר

הטלת שכר שעורים, שתחלה נותנים כלי, ואחר

כך אוכל, ואחר כך משקה.

אבל אין לומר, שיש להסיר את המשקים

הנזכרים לבסוף, ויהא הסדר כך:

א. השרץ מטמא את המשקה להיות ראשון

לטומאה.

ב. המשקה מטמא את הכלי להיות שני

לטומאה.

ג. הכלי מטמא את האוכל להיות שלישי

לטומאה.

והסיבה שאין לומר כן, כי לא מצינו מי שיאמר

שמשקה יטמא כלי אלא רבי יהודה, ואפילו הוא

חזר בו. ואם כן, אין מי שאומר כן להעמיד את

הברייתא כמותו.

אזכור כלי חרס

שרץ שנכנס לתוך חללו של כלי חרס, אף על פי

שלא נגע בכלי אלא תלוי באזכורו, טימא את הכלי

להיות ראשון לטומאה. והכלי הזה חוזר ומטמא

אוכלים ומשקים להיות שני לטומאה. שנאמר

"וְכָל כְּלֵי חָרָשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם [=מהשרצים] אֶל

תוֹכּוֹ כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ. מִכָּל

הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיֵּם יִטְמָא וְכָל

מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלֵי יִטְמָא" (ויקרא י"א ל"ג-

ל"ד).

ואף על פי שהשרץ מטמא את הכלי בלא לגעת

בו, אין זאת משום שאנו מחשיבים את הטומאה

כאילו היא ממלאה את כל הכלי, ומעתה אם

באותה שעה שהשרץ בחלל הכלי, היו בכלי

דברים נוספים, הם נטמאים ישירות מהשרץ.

כי מבואר בכתוב, שדווקא אוכלים ומשקים

שבכלי נטמאים, אבל כלים שבכלי לא נטמאים.

ואם הטומאה היתה ממלאה את כל הכלי, לא

היה מקום לחילוק זה, שהרי השרץ מטמא גם

כלים, וגם אוכלים ומשקים.

ומתוך כך, שרק האוכלים שבכלי נטמאים, על

כרחך טומאתם היא מהכלי, ולא מהשרץ עצמו.

שכלי החרס לבדו נטמא מהשרץ שבחללו, והוא

חוזר ומטמא אוכלים ומשקים שבתוכו, ודווקא

אותם, אבל כלים שבתוכו אינו מטמא, כי אין

כלי מטמא כלי.

לשרוף תרומה תלויה עם טמאה בפסח

בדף ט"ו נתבאר, שנחלקו רבי מאיר ורבי יוסי,

אם מותר לשרוף בערב הפסח, תרומה טהורה

של חמץ, יחד עם תרומה טמאה.

ורבי יוסי אוסר זאת, כי לדעתו, אף על פי שדין

התרומה הטהורה לשריפה, מודים רבי אליעזר

ורבי יהושע, שעדיין הוא מוזהר על שמירתה

בטהרה.

ומדברי רבי יוסי במשנה מבואר, שדווקא

תרומה טהורה לא ישרוף עם תרומה טמאה,

אבל תרומה תלויה, כלומר ספק טמאה ספק

טהורה, מתיר רבי יהושע לשרוף עם הטמאה.

ואילו מדברי רבי יוסי בברייתא מבואר, שאפילו

תרומה תלויה אוסר רבי יהושע לשרוף עם

הטמאה.

וביאר רב חסדא, שדעת רבי יוסי עצמו, שאפילו

תרומה תלויה אין שורפים עם הטמאה, כפי

המבואר בברייתא.

ודבריו במשנה אינם כדעת עצמו, אלא כדעת

רבי שמעון, האומר, שבדבר זה מקיל רבי

יהושע, ומתיר לשרוף תרומה תלויה עם טמאה.

והסיבה שהביא רבי יוסי את דברי רבי שמעון,

שכך אמר לרבי מאיר, הלא אפילו רבי שמעון,

שמקיל יותר ממנו, ומתיר לשרוף תרומה תלויה

עם טמאה, אוסר הוא לשרוף תרומה טהורה עם

טמאה.

כל הדעות בעניין שריפת

תרומות חמץ בערב הפסח

א. דעת רבי מאיר.

מאחר שכל תרומות חמץ עומדות לשריפה, אינו

מוזהר על טהרתם, ולכן **מותר לשרוף יחד**

תרומות טהורות ותלויות [=ספק טמאות ספק

טהורות] **וטמאות**, אף על פי שבכך יטמאו כולם

בוודאי.

ב. דעת רבי יוסי.

אף על פי שכל תרומות חמץ עומדות לשריפה,

מוזהר על טהרתם ואפילו על הספק.

ולכן **תרומות טהורות שורף לעצמן**, ואינו שורף

אותן עם טמאות, שלא יטמאו מהן. ואפילו לא

עם תלויות, כי יתכן שהן טמאות, ונמצא

שמטמאות את הטהורות.

וכמו כן, **תרומות תלויות שורף לעצמן**, ואינו שורף אותן עם טמאות, שמא הן עצמן טהורות, ויטמאו מהטמאות, ואינו שורף אותן עם הטהורות, שמא הן עצמן טמאות, ויטמאו את הטהורות.

וכמו כן **תרומות טמאות שורף לעצמן**, ואינו שורף אותן עם טהורות, שלא יטמאו אותן, ואפילו לא עם תלויות, כי יתכן שהן טהורות, ונמצא שהטמאות מטמאות אותן.

ג. דעת רבי שמעון.

אמנם גם כשהתרומה עומדת לשריפה מוזהר הוא על שמירתה ולכן **אסור לשרוף יחד תרומה טמאה וטהורה**.

אבל תרומה תלויה מותר לשרוף עם תרומה טהורה, כי מאחר שלא הוחזקה כאן טמאה, כששורף אותן יחד, אינו נראה כמטמא את הטהורה בידיים.

ולענין שריפת תלויה עם טמאה, נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, **לדעת רבי אליעזר**, מאחר שאחת טמאה בוודאי, כששורף עמה תלויה, הוא מטמא אותה, ולכן הדבר **אסור**. **ולדעת רבי יהושע**, תרומה תלויה אין מוזהרים על שמירתה, ולכן **מותר** לשורף אותה עם טמאה.

	טהורה	תלויה	טמאה
רבי מאיר	עם כולן	עם כולן	עם כולן
רבי יוסי	לעצמה	לעצמה	לעצמה
רבי שמעון	עם תלויה	לרבי אליעזר – עם טהורה לרבי יהושע – עם טהורה או עם טמאה	לרבי אליעזר – לעצמה לרבי יהושע – עם תלויה

ביעור חמץ כשחל ארבעה עשר בניסן בשבת

ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת, **מבערים את הכל מלפני השבת, ובכלל זה את התרומות**, כפי שנתבאר גם בדף י"ג.

תרומה תלויה

בדף ט"ו כבר נתבאר דין תרומה תלויה, שנחלקו בה חכמים אם מוזהר בשמירתה.

ולדברי רבי יוסי, רבי יהושע אומר, שאינו צריך להיזהר לשמור עליה שלא תטמא, אבל אסור לטמאה בידיים.

ולדברי רבי שמעון, רבי יהושע מתיר אף לטמאה בידיים.

חבית של תרומה שנשברה בגת

העליונה ותחתונה חולין טמאין

בדף ט"ו כבר נתבאר, שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בדין יין של תרומה טהורה העומד להישפך לתוך חולין טמאים, ואין אפשרות להצילו שלא יטמא.

רבי אליעזר אומר, אף על פי שאין אפשרות להצילו שלא יטמא, מוזהרים שלא לטמאותו בידיים, ולכן תרד התרומה לתוך החולין הטמאים, ויאסר כל היין, כדי יין של תרומה טמאה.

ורבי יהושע אומר, שלצורך הצלה מהפסד מרובה, **שלא יאסר כל היין לגמרי** כיין טמא של תרומה, התירו לטמא אף בידיים תרומה טהורה זו, שבין כך הולכת להיטמא, ולכן מותר לקבלה בכלים טמאים, כדי שלא תישפך לתוך החולין, ולא יאסרו החולין.

ודווקא במקום הפסד מרובה התיר רבי יהושע לטמא את התרומה הזו בידיים, אבל שלא במקום הפסד מרובה, לא התיר רבי יהושע לטמא את התרומה הטהורה בידיים, אף על פי שבין כך הולכת להיטמא או להישרף.

ולכן, כשהיה הדבר הזה בשמן של תרומה, כלומר שהיה שמן טהור של תרומה עומד להישפך לתוך חולין טמאים, מאחר שגם אם תישפך כל התרומה לתוך החולין, לא יהא בכך הפסד גמור, כי אף שכל התערובת נחשבת כתרומה טמאה, מכל מקום שמן של תרומה טמאה כהנים נהנים ממנו, שמוותרים להדליק בו את הנר, ומאחר שאין בזה הפסד גמור, מודה בו רבי יהושע שאין היתר לקבל את התרומה בכלים טמאים, כדי שלא תישפך התרומה לתוך החולין.

ואם היה הדבר ביין ישן, היה דינו כדין שמן, כי יין ישן של תרומה, כהנים נהנים ממנו, שמזלפים אותו בבית לריח טוב, ודבר זה נחשב כהשתמשות חשובה ביין, שהרי לזילוף יש לקנות יין יקר יותר מאשר לשתיה.

ומה שאמרו, שכשארע הדבר ביין, מתיר רבי יהושע לטמא את התרומה בידיים שלא יפסד כל היין, אין זה אלא ביין חדש, שאין ריחו נודף, ואינו ראוי לזילוף, ולכן אם יעשה כולו כתרומה טמאה, יש בכך הפסד מרובה.

ואין לומר שיניחו את היין החדש עד שיתיישן, ויהיה ראוי לזילוף, ואם כן אין כאן הפסד, כי אסור להשהותו, שמא בתוך כך שישהו אותו, יטעו וישתו ממנו, ונמצא היין הזה גורם תקלה.

וזה כדעת האומרים שחוששים לתקלה, ולהלן יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים בדבר.

ואם היה הדבר ביין ישן, היה דינו כדין שמן, כי יין ישן של תרומה, כהנים נהנים ממנו, שמזלפים אותו בבית לריח טוב, ודבר זה נחשב כהשתמשות חשובה ביין, שהרי לזילוף יש לקנות יין יקר יותר מאשר לשתיה.

ומה שאמרו, שכשארע הדבר ביין, מתיר רבי יהושע לטמא את התרומה בידיים שלא יפסד כל היין, אין זה אלא ביין חדש, שאין ריחו נודף, ואינו ראוי לזילוף, ולכן אם יעשה כולו כתרומה טמאה, יש בכך הפסד מרובה.

ואין לומר שיניחו את היין החדש עד שיתיישן, ויהיה ראוי לזילוף, ואם כן אין כאן הפסד, כי אסור להשהותו, שמא בתוך כך שישהו אותו, יטעו וישתו ממנו, ונמצא היין הזה גורם תקלה.

וזה כדעת האומרים שחוששים לתקלה, ולהלן יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים בדבר.

ודווקא ביין אין אפשרות להשהותו עד שיתיישן, כי אם רוצים להשהותו לזילוף, צריכים להשהותו בכלים נאים, שלא ימאס, וכשהיה היין נקי, עלולים לטעות ולשתות ממנו.

אבל את השמן אפשר להשהות עד שידליקו את כולו, כי יהו אותו בכלים מאוסים, שאינו נמאס בכך מהדלקה.

שותין מלוג בסלע ומזלפין מלוג בשתיים

לדברי שמואל משום רבי חייא, יין זול, שנמכר ממנו לוג בסלע, ישתו ממנו, ויין יקר, שנמכר ממנו לוג בשני סלעים, יזלפו אותו, כי לזילוף צריך יין משובח יותר מאשר לשתייה.

חבית של יין של תרומה שנטמאת

כבר נתבאר, שיין טמא של תרומה אסור בשתייה לכל, הן לישראל והן לכהנים, ונחלקו חכמים האם מותר להשהותו כדי לזלפו או לזלפו בלא להשהותו.

א. דעת בית שמאי.

יין של תרומה שנטמא, יש לשפוך את כולו מיד, [=תשפך חבל], ואין להשהותו כלל, ואף לא לזלפו בו ביום, שמא בתוך כך שמתעסק בו לזלפו, יטעה וישתה ממנו.

ב. דעת בית הלל.

יין של תרומה שנטמא מזלפו, ומבואר שרשאי להשהותו לצורך זה, וכן מותר להביאו לשם כך ממקום שנטמא, כגון מהשדה, למקום שצריך לזלפו כלומר לבית.

ורבי ישמעאל ברבי יוסי אמר שהוא יכריע במחלוקת זו, ונאמרו שתי לשונות כיצד הכריע.

ג. דעת רבי ישמעאל ברבי יוסי ללשון ראשון.

יין של תרומה שנטמא בבית, מותר לזלפו ואין לחוש שבתוך כך שמזלפו ישתה ממנו.

אבל יין של תרומה שנטמא בשדה, ישפכנו ולא יביאנו לביתו לזלפו, כי יש לחוש שבתוך כך שמביאו מהשדה לבית, יטעה וישתה ממנו.

ד. דעת רבי ישמעאל ברבי יוסי ללשון שני.

יין ישן של תרומה, מאחר שראוי הוא לזילוף, מותר לזלף ממנו, ואפילו נטמא בשדה, וצריך להביאו לבית, כי בשהיה מועטת כזו, מהשדה לבית, אין לחוש לתקלה.

אבל יין חדש של תרומה, שעדיין אינו ראוי לזילוף, אין משהים אותו עד שיתיישן ויהיה ראוי לזילוף, כי בשהיה כזו יש לחוש לתקלה, ולכן שופכים אותו.

דף כא

ואמרו לו חכמים לרבי ישמעאל ברבי יוסי, שאין הלכה כמותו, כי אין הכרעה שלישית

מכרעת.

שכן, אף שכלל בידינו, שכל מקום שנחלקו שני חכמים בדין מסוים, ובא שלישי והכריע, לומר באופן זה כאחד מהם, ובאופן אחר כזולתו, הלכה כדברי המכריע, כי נמצא שבכל מה שאמר, כן דעת הרוב, ויחיד ורבים הלכה כרבים.

וכמו כן בזה, כשבא רבי ישמעאל ברבי יוסי ואמר, שיין חדש ישפך כי יש לחוש בו לתקלה, נמצא שלעניין זה, שנים אומרים כמותו ואחד חולק, והלכה כדברי המרובים, וכמו כן כשאמר רבי ישמעאל ברבי יוסי שיין ישן יעשה זילוף כי אין בו חשש תקלה, נמצא שלעניין זה שנים אומרים כמותו ואחד חולק, והלכה כדברי המרובים, ואם כן לכאורה היה מקום לומר שההלכה כרבי ישמעאל ברבי יוסי.

אולם באמת אין הלכה כרבי ישמעאל ברבי יוסי, כי אינו נחשב מכריע.

והסיבה לכך, כי לא בכל מקום הדין כדברי המכריע, אלא רק במקום שדעתו כדעת מי שהכריע כמותו, שכל אחד מהראשונים פירש בדבריו, שיש סברא לחלק כמו שאמר השלישי.

כגון אם היו בית שמאי ובית הלל מפרשים בדבריהם שדינם הוא משום חשש תקלה, אז, רבי ישמעאל ברבי יוסי היה נחשב למכריע, להצטרף בישן עם זה, ובחדש עם זה, כי טעמו הוא כטעם מי שהצטרף עמו.

אבל כשהראשונים לא גילו בדעתם שיש סברא לחלק בין הדברים, אלא אחד אמר בסתם הכל אסור, ואחד אמר בסתם הכל מותר, כשבא רבי ישמעאל ברבי יוסי וחילק בין חדש לישן, אין זו הכרעה, אלא דעה שלישית, ואין כאן דעת רוב באחד מהדינים.

אופן שלדברי הכל אינו מטמא

את התרומה להציל את החולין

נתבאר, שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בדין יין של תרומה טהורה העומד להישפך לתוך חולין טמאים, ואין אפשרות להצילו שלא יטמא. האם מותר לקבלו בכלים טמאים שלא יתערב עם החולין ויאסרו כולם כתרומה טמאה.

וכל זה כשאין בחולין כדי לבטל את התרומה, אבל כשיש בחולין מאה כנגד התרומה, התרומה בטילה בהם, ונעשו הכל כחולין טמאים, המותרים לכל.

ולפיכך לדברי הכל אין היתר לטמא את

התרומה הזו, שלא תתערב בחולין הטמאים.

לקבל את התרומה בכלי שתוכו טהור וגבו טמא

נתבאר, שכשתרומה טהורה עומדת להישפך לתוך חולין טמאים, אם יכול להציל אפילו רביעית מהתרומה הטהורה, שלא תיטמא, עליו לעשות זאת.

ומבואר, שכן הדין גם כשיש בידו רק כלי שתוכו בלבד טהור, וגבו טמא, כגון כלי שנטמא מאחוריו במשקים טמאים, כפי שנתבאר בדף י"ז, ואף שגב הכלי טמא, מודה רבי אליעזר שמצילים בו את התרומה הטהורה, ואין לחוש לכך שיטמא בו את התרומה, ונמצא מטמא תרומה בידיים.

סליק פרק אור לארבעה עשר

פרק שני כל שעה

כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה חיה ועוף

מבואר במשנתנו, שכל זמן שמותר לאכול חמץ בערב הפסח, מותר להנות ממנו, להאכילו לבעלי חיים.

ואם כן, משנה זו שלא כדעת רבי יהודה, האומר, שבשעה חמישית החמץ אסור באכילה ומותר בהנאה.

ואם היה לשון המשנה כך, "כל שעה שאוכל מאכיל", הכוונה היתה, שכל זמן שאדם זה מותר לאכול חמץ, הוא עצמו מותר להנות ממנו, כדעת רבי מאיר, האומר, שכל שעה חמישית החמץ מותר לכל באכילה ובהנאה, ולאחר מכן נאסר לכל בשני הדברים הללו.

אבל עתה שלשון המשנה הוא, "כל זמן שמותר לאכול מאכיל", משמע שהכוונה לשני אנשים שונים, שכל זמן שזה אוכל חמץ, חבירו מותר להנות מהחמץ להאכילו לבהמתו, כדעת רבן גמליאל, האומר, שבשעה חמישית, תרומת חמץ מותרת באכילה ובהנאה, וחולין מותרים בהנאה בלבד ולא באכילה.

וכוונת המשנה, שכל זמן שכהן אוכל תרומת חמץ, כלומר כל שעה חמישית, אפילו ישראל מאכיל לבהמה לחיה ולעופות, שבשעה זו עדיין לא נאסר לו החמץ בהנאה.

ומכל מקום, דווקא עד שעה זו מותר להנות מהחמץ, אבל משעה ששית ומעלה, אסרו חכמים להנות מהחמץ, שהוסיפו שעה אחת על איסור תורה, כפי שנתבאר בדף י"ב.

מאכיל לבהמה לחיה ולעופות

מבואר במשנתנו, שכל זמן שמותר ליהנות מהחמץ בערב הפסח, כלומר עד סוף שעה חמישית, מותר להאכיל ממנו לבהמה חיה ועופות.

והסיבה שהזכירו בפירוש שמותר להאכיל גם לבהמה וגם לחיה, ולא אמרו סתם, שמותר להאכיל לבעלי חיים. כי מצד אחד יש סברא להתיר להאכיל לבהמה ולא לחיה, ומצד שני יש סברא להתיר להאכיל לחיה ולא לבהמה, ואם לא היו מפרשים שמותר להאכיל לזה ולזה, היה מקום לומר, שרק לאחד מהם מותר להאכיל.

שכן אם היו אומרים בפירוש שמותר להאכיל לבהמה, היה מקום לומר, שדווקא לבהמה יאכיל, כי אם תשייר ממאכלה, יראה זאת ויבערנו, ולא יכשל בבל יראה ובבל ימצא.

אבל החיה, כגון חולדה ונמיה וחתול, כשהיא משיירת ממאכלה, היא מצניעה את המאכל, ויש לחוש שתחביא חמץ ברשותו, ונמצא עובר בבל ימצא.

ואם היו אומרים בפירוש שמותר להאכיל לחיה, היה מקום לומר, שדווקא לחיה יאכיל, כי אפילו אם תשייר ממאכלה ותצניע אותו, לא יעבור עליו בבל יראה.

אבל הבהמה, כשהיא משיירת ממאכלה, אינה מצניעה את המאכל, ויש לחוש שמא לא ישים לב לכך ששיירה מאכל ברשותו, ועובר עליו בבל יראה ובבל ימצא.

ומאחר שהיה צריך לומר בפירוש שמותר להאכיל לבהמה ולחיה, אמרו בפירוש שגם את העופות מותר להאכיל.

מכירת חמץ לנוכרי קודם הפסח

לדעת בית שמאי, מצווה אדם לבער את חמצו, כדי שבפסח לא יהא חמצו בעולם.

ולפיכך, אינו רשאי למוכרו לנוכרי, אלא אם כן יודע שיכלה אותו הנוכרי קודם הפסח. אבל אם לא יכלה אותו הנוכרי קודם הפסח, לא ימכור לו את חמיצו, שבכך אינו מבערו מן העולם.

וכן דעת רבי יהודה בן בתירא. ולפיכך אמר רבי יהודה בן בתירא, שכותח, הוא דבר שיש בו חמץ, ומטבלים בו את המאכל, ואינו כלה עד זמן מרובה, אסור למוכרו שלושים יום קודם הפסח. שמשעה שמתחילים לדרוש בהלכות הפסח, חלה אזהרת פסח עליו.

ולדעת בית הלל, האדם אינו מצווה, אלא שלא

יהיה חמץ ברשותו בפסח.

ולפיכך, כל זמן שמותר לאכול את החמץ, מותר למוכרו לנוכרי, אף על פי שיהיה קיים אצל הנוכרי כל הפסח.

חמץ שחרכו קודם הפסח

כל חמץ שחרכו באש קודם זמן איסורו, עד שבטל טעמו ומראיתו, שוב אינו נידון כחמץ, ומעתה מותר להנות ממנו גם בפסח עצמו. כן

אמר רבא, וכן למדו ממשנתנו.

חמץ משעה ששית ומעלה

נתבאר, שאף שמדין תורה החמץ אסור בהנאה רק מתחילת שעה שביעית, חכמים אסרוהו מתחילת שעה ששית. ואף על פי שבשעה זו איסורו מדברי חכמים, כבר משעה זו אסרוהו בהנאה.

ומהטעם הזה אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רבי יוחנן, שהמקדש אשה מתחילת שעה ששית ולמעלה, אפילו בחיטי קורדניתא, שהן חיטים הצומחות בהרי אררט, והן קשות מאוד, אם נפלו עליהם מים ויש בהם חשש חמץ, אין חוששים לקידושיו, כלומר אין הקידושין תופסים, כי קידש בדבר האסור בהנאה.

ואף על פי שהוא אסור בהנאה רק מדברי חכמים, נחשב הוא כדבר האסור בהנאה לכל דבר, ואינו נחשב כשלו, ונמצא שלא נתן לאשה דבר לשם קידושין.

הנאה משריפת החמץ אחר זמן איסורו

כבר נתבאר, שמשנאסר החמץ, שוב אין להנות ממנו. ומבואר, שאפילו לדעת רבי יהודה האומר שמצוות ביעורו של החמץ בשריפה, אסור להנות ממנו גם בשעת קיום מצוותו, ולכן לא יסיק בו תנור וכירים כששורפו.

מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה

מבואר, שהחמץ בפסח אסור לא רק באכילה, אלא גם בהנאה. ונחלקו חכמים מהיכן הדבר למד.

ועניין זה שהחמץ אסור באכילה, מפורש בכמה כתובים. כגון, "כָּל מִחְמָצָת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵי־בְתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת" (שמות י"ב כ'). "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאֲתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בַחֲזֶק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִצֵּר וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ" (שמות י"ג ג'). "לֹא תֹאכַל עִלְיוֹ חֶמֶץ שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עִלְיוֹ מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹ יִצְאֲתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יִצְאֲתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים ט"ז ג').

ונחלקו חכמים, מהיכן יש ללמוד, שהחמץ אסור גם בהנאה.

א. "וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ".

לדעת חזקיה, עניין זה שהחמץ אסור בהנאה, למד מהכתוב "וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ", שמתוך כך ששינה הכתוב מדרכו, ולא אמר "וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ", או "וְלֹא תֹאכְלוּ חֶמֶץ", אלא "וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ", משמע שכוונתו, שלא יהא לך ממנו שום דבר המביא לידי אכילה, ובכלל זה כל הנאות, שכל הנאות מביאות לידי אכילה, שיכול לקנות בדמים אוכל.

ב. בכל מקום הנאה בכלל אכילה.

לדעת רבי אבהו, עניין זה שהחמץ אסור בהנאה, למד מכל הכתובים בהם מבואר שהוא אסור באכילה. שכן לדעת רבי אבהו, כל מקום שאסרה תורה את האכילה, יש בכלל זה איסור הנאה, אלא אם כן נאמר בפירוש שההנאה מותרת.

כפי שיתבאר בעזה"י להלן מהכתוב בענין נבילה או בענין טריפה, שנאמר בהם איסור אכילה, והוצרך הכתוב לפרש שההנאה מותרת. משמע שאם לא היה הכתוב מפרש זאת, היתה ההנאה אסורה, אף על פי שנאמר בהם רק איסור אכילה.

ומאחר שלא פירשה תורה שמותר להנות מהחמץ בפסח, כשאסרה תורה את אכילתו, גם הנאתו נאסרה. [=כל מקום שנאמר, "לא יאכל", "לא תאכל", "לא תאכלו", אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, עד שיפרט לך הכתוב היתר הנאה כדרך שפרט לך בנבילה].

ג. "וְכָל חֲטָאֵת ... לֹא תֹאכַל בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף"

ולדעת רבי יהושע בן לוי [בדף כ"ג], עניין זה שהחמץ אסור בהנאה, למד מהכתוב, "וְכָל חֲטָאֵת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ לֹא תֹאכַל בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף" (ויקרא כ"ג). [כפי שיתבאר בעזה"י בדף כ"ג].

היתר הנאה מנבילה

נאמר, "לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה". ומבואר בכתוב שרק האכילה אסורה, אבל מותר ליהנות מהנבילה, לתת אותה לגר תושב, שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל נבלות, או למכור אותה לנוכרי, שנאמר בהמשך הכתוב, "לְגֵר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֹכְלָהּ אוֹ מָכַר לְנֹכְרִי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בְחֶלֶב אֱמוּ" (דברים י"ד כ"א), ונחלקו חכמים בדבר.

א. דעת רבי מאיר.

מותר לתת את הנבלה במתנה, בין לגר תושב

ובין לנוכרי. וכמו כן מותר למכור את הנבילה,

בין לגר תושב ובין לנוכרי.

שנאמר, "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי", ונכתבה הנתונה והמכירה בין הגר לבין הנוכרי, ללמד, שבין לזה ובין לזה ניתן לתת במתנה או למכור.

כי יש לקרוא את הכתוב כך, "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר", וכמו כן יש לקרוא את הכתוב כך, "תתננה ואכלה או מכר לנכרי".

אלא מתוך שהקדימה תורה את הגר, וסמכה לו את הנתונה, ואחריה את הנוכרי, וסמכה לו את המכירה, יש ללמוד, שיש להעדיף את הנתונה

לגר על פני מכירה לנוכרי.

ב. דעת רבי יהודה.

רק לגר תושב מותר לתת את הנבילה במתנה, אבל לנוכרי לא יתננה במתנה. ורק לנוכרי מותר למכור את הנבילה, אבל לא ימכרנה לגר תושב.

שכן בכתוב הזה נאמר "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה" "או" "מכר לנכרי", לחלק בין דין הגר לדין הנוכרי, ללמד, שלגר יתן במתנה, ולנוכרי במכירה.

ואין לומר, שהכתוב "או", בא לומר רק זאת, שיש להקדים נתינה לגר על פני מכירה לנוכרי, אבל באמת גם המכירה וגם המתנה מותרים לשניהם.

כי עניין זה שיש להקדים נתינה לגר על פני מכירה לנוכרי, אין אנו צריכים ללמודו מהכתוב הזה, שכן כבר נאמר, "וכי עמך אחיך ומטה דוד עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כ"ה ל"ה).

ומאחר שגר אתה מצווה להחיותו, ונוכרי אינך מצווה להחיותו, סברא פשוטה היא, שיש להקדים נתינה לגר על פני מכירה לנוכרי.

ואם כן, כשכתבה כאן תורה "או", לא באה ללמד דבר זה, אלא לחלק בין הגר לבין הנוכרי, לומר, שלגר בנתינה בלבד, ולנוכרי במכירה בלבד.

וכבר נתבאר, שרבי אבהו למד מהכתוב האמור בנבילה, שכל מקום שאסרה תורה אכילה, גם ההנאה אסורה, עד שתתיר זאת תורה בפירוש.

כמו שמצינו בנבילה, שנאמר בה, "לא תאכלו כל נבלה", ובכל זאת לא ידענו שההנאה מותרת, עד שפירשה זאת תורה, "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי". משמע, שאם לא היתה תורה מפרשת שההנאה מותרת, אף על פי שנאמר רק "לא תאכלו", יש בכך גם איסור הנאה.

ולפי דברי רבי מאיר, יש מכאן ראיה, שהרי ההנאה מנבילה מותרת בכל האופנים, ובכל זאת הוצרכה תורה לפרש זאת, משמע שאם לא היתה תורה מפרשת זאת, ההנאה היתה אסורה, אף על פי שלא נאמר אלא איסור אכילה.

אבל לדברי רבי יהודה יש לדחות ראיה זו, כי אפשר שבאמת כשנאמר איסור אכילה, אין בכלל זה איסור הנאה.

והסיבה שהוצרכה תורה לפרש בנבילה, "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי", כי לולא הכתוב הזה היינו אומרים, שמאחר שנאמר איסור אכילה רק האכילה אסורה וכל ההנאות מותרות. ובא הכתוב הזה להגביל את ההנאות, לומר שלא ימכרנה לגר, ולא יתננה לנוכרי.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שגם לדברי רבי יהודה יש להביא ראיה, שכל מקום שאמרה תורה איסור אכילה, גם ההנאה אסורה, אלא שלדבריו, הראיה היא מהכתוב האמור בטריפה.

© כל הזכויות שמורות למחבר יצחק א. הורביץ

טל': 03-6187895

וואצאפ: 050-6877088

דוא"ל bekitsur1@gmail.com

פקס': 153-506-877088

לקבלת ה"בקיצור" בוואצאפ לחץ כאן

ניתן לתמוך במפעל זה על ידי

רכישת ספרי המחבר באתר אמזון

בקישורים הבאים

[בקיצור ברכות חלק א \(ב-לד\)](#)

[בקיצור ברכות חלק ב \(לה-סד\)](#)

[בקיצור שבת חלק א \(ב-לו\)](#)

[בקיצור שבת חלק ב \(לו-סז\)](#)

[בקיצור שבת חלק ג \(סז-צו\)](#)

[בקיצור שבת חלק ד \(צו-קכט\)](#)

[בקיצור עירובין חלק א \(ב-מא\)](#)

[בקיצור עירובין חלק ב \(מא-עו\)](#)

[בקיצור עירובין חלק ג \(עו-קה\)](#)

[מוסר אבות על מסכת אבות](#)

[להבין במקרא על פרשיות התורה](#)

[עיטורי ברכה על מסכת ברכות](#)

[ראש שמחתי על ירושלמי בבא קמא](#)

[ראש שמחתי על ירושלמי בבא מציעא](#)